

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Adéla Cohornová

Porovnání slabších smluvních stran a jejich ochrana

Diplomová práce

Olomouc 2022

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Porovnání slabších smluvních stran a jejich ochrana“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 101.258 znaků včetně mezer.

V Olomouci dne 29. listopadu 2022

.....
Adéla Cohornová

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala prof. JUDr. Ivu Telcovi, CSc. za cenné rady, které mi pomohly při zpracování práce. Stejně tak děkuji své rodině za podporu a pomoc během celé doby studia.

Obsah

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	4
ÚVOD	7
1 ZÁSADA OCHRANY SLABŠÍ STRANY	9
1.1 IDEOVÁ VÝCHODISKA	9
1.1.1 OCHRANA SLABŠÍ STRANY A AUTONOMIE VŮLE	10
1.1.2 OCHRANA SLABŠÍ STRANY A ROVNOST	11
1.1.3 SHRUTÍ	12
1.2 POJEM SLABŠÍ STRANA	12
2 JEDNOTLIVÉ SUBJEKTY JAKO SLABŠÍ SMLUVNÍ STRANY A JEJICH OCHRANA	16
2.1 SPOTŘEBITEL	16
2.2 NÁJEMCE BYTU	19
2.3 ZAMĚSTNANEC	23
2.4 NEZLETILÝ	25
2.5 OMEZENÝ VE SVÉPRÁVNOSTI	27
2.6 PACIENT	30
2.7 KLIENT	32
2.8 ČLEN SPOLKU	34
2.9 OBCHODNÍ ZÁSTUPCE	36
2.10 MINORITNÍ AKCIONÁŘ	37
3 SPOLEČNÉ ZNAKY – PŘÍČINY SLABOSTI	39
3.1 VNITŘNÍ PŘÍČINY	39
3.2 VNĚJŠÍ PŘÍČINY	40
4 SHRUTÍ	42
ZÁVĚR	45
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	46
ABSTRAKT	52
ABSTRACT	52
SEZNAM KLÍČOVÝCH SLOV	53
KEY WORDS	53

Seznam použitých zkratek

BGB	Das bürgerliches Gesetzbuch (německý občanský zákoník)
DCFR	Draft Common Frame of Reference, Návrh Společného referenčního rámce
EU	Evropská Unie
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
ESD	Evropský soudní dvůr
Evropská sociální charta	Evropská sociální charta, sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 14/2000 Sb.
Listina základních práv a svobod	Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech	Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb.
Občanský zákoník, OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
PECL	Principles of European Contract Law, Principy evropského smluvního práva
Starý občanský zákoník	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
Úmluva o právech dítěte	Úmluva o právech dítěte, sdělení č. 104/1991 Sb., federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte.
Zákoník práce	Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
Zákon o advokacii	Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii
Zákon o obchodních korporacích	Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)
Zákon o ochraně spotřebitele	Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele
Zákon o spotřebitelském úvěru	Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru

Zákon o zdravotních službách

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách)

Úvod

Ochrana slabší smluvní strany je jedna ze stěžejních zásad soukromého práva. Tato zásada se snaží vyvážit určitou nerovnost mezi smluvními stranami a prolíná se celým občanským zákoníkem. Spolu se zásadou rovnosti a zásadou autonomie vůle, se kterými se navzájem doplňují, vytváří celek, na němž je postaveno soukromé právo. Moderní soukromé právo se tak snaží posílit postavení oné slabší smluvní strany a v posledních letech je možné sledovat značný nárůst norem reflektujících ochranu slabší smluvní strany. Současně s tím dochází k rozšiřování subjektů, které se vyskytují v pozici slabší smluvní strany. Ač občanský zákoník ve své důvodové zprávě stanoví za jednu ze stěžejních zásad soukromého práva právě ochranu slabší strany, tuto nikde dále konkrétně nedefinuje a její vymezení tak ponechává na právní nauce.

Tato diplomová práce si klade za cíl vymežit smysl a účel principu ochrany slabší smluvní strany v soukromém právu a způsoby její ochrany. Důležitým cílem práce je také nalézt příčiny slabosti slabších smluvních stran a v návaznosti na tyto příčiny vymežit, kdy slabší smluvní strana požívá ochrany v souladu se zásadou ochrany slabší smluvní strany.

První kapitola se věnuje vymezení zásady ochrany slabší smluvní strany. Druhá kapitola se zabývá jednotlivými subjekty jakožto slabšími smluvními stranami. V této části jsou popsány důvody slabosti daných subjektů a způsoby jejich ochrany. V třetí kapitole jsou pak shrnuty příčiny slabosti smluvních stran. Čtvrtá kapitola celkově shrnuje problematiku slabší smluvní strany a její ochrany a zároveň odpovídá na vytyčené výzkumné otázky této práce.

Stěžejní otázky této práce tedy jsou: Co činí určitý subjekt slabší stranou? Proč chráníme určitý subjekt jako slabší? Zda je současná ochrana slabší strany vyvážená a dostatečná? Cílem diplomové práce je rovněž celkově a výstižně zhodnotit aktuální právní úpravu jakožto i případné návrhy a doporučení *de lege ferenda* a celkové shrnutí předmětné problematiky.

Při psaní této práce jsou použity zejména metody teoretické, a to především metoda analytická a metoda komparativní. Analýza spočívá v rozboru komentářové i odborné literatury, právních předpisů a judikatury. Komparace je využita zejména ve zjišťování společných znaků slabosti zkoumaných subjektů a jejich vzájemnému porovnávání.

Téma je nepochybně velice aktuální, a to již z toho důvodu, že ochrana slabší smluvní strany je jedna ze základních zásad soukromého práva, která se současně neustále rozšiřuje a rozvíjí. Do soukromoprávních vztahů často, a možná dokonce čím dál více vstupují strany, které nejsou v rovném postavení, a proto je nutné jednu z nich za určitých podmínek více chránit. Navíc s ohledem na to, že neexistuje jednotná definice pro onu slabší stranu, je potřeba

zkoumat, zda určitý subjekt naplňuje znaky slabší strany a disponuje takovou ochranou či nikoli. Vzhledem ke zmíněnému je zapotřebí se danou problematikou více zabývat a blíže ji zkoumat. Diplomová práce tak může sloužit jako přehledová analýza vybraných subjektů, které jsou v postavení slabší smluvní strany a také k podrobnému rozboru jejich příčin slabosti a způsoby jejich ochrany.

1 Zásada ochrany slabší strany

Ochrana slabší strany je jednou ze stěžejních zásad soukromého práva. Vychází z ustanovení § 3 občanského zákoníku, kde jsou vymezeny i další základní zásady soukromého práva.¹

Dle judikatury Ústavního soudu se současně jedná o zásadu na ústavněprávní úrovni. Na základě zásady ochrany slabší strany dochází k omezení zásady autonomie vůle, což Ústavní soud zdůvodňuje zásadou rovnosti.² Zásada ochrany slabší strany tedy doplňuje stěžejní zásady soukromého práva, a to zásadu autonomie vůle a zásadu rovnosti, k tomuto blíže v kapitole 1.1.

1.1 Ideová východiska

Důvodová zpráva k občanskému zákoníku uvádí k ustanovení § 3 následující: „*Celé ustanovení má interpretační význam a otevírá tak blok paragrafů, jimiž se stanovují hlavní směrnice pro hledání a poznání skutečné zákonodárcovy vůle.*“³ Zásady v občanském zákoníku plní tak zejména funkci hodnotovou, interpretační, normativní a funkci pramene práva.⁴

Ustanovení § 3 občanského zákoníku je však pouhý deklaratorní a neuzavřený výčet základních filosofických východisek, na kterém se zakládá soukromé právo.⁵ Nezahrnuje tedy všechny zásady soukromého práva, ale pouze naznačuje, k jakým hodnotám se občanský zákoník hlásí.⁶ To vyplývá i z odstavce druhého předmětného ustanovení, kde zákonodárce použil slovo „zejména“⁷ a taktéž z odstavce třetího, který odkazuje na další obecně uznané zásady spravedlnosti a práva.⁸ Například zásada rovnosti, která je spolu se zásadou autonomie vůle nepochybně jedna z hlavních zásad soukromého práva, není v občanském zákoníku explicitně zakotvena, tato skutečnost však nepopírá její existenci a nesnižuje to na jejím významu.⁹

¹ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In: MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1 – 117.* Praha: Leges, 2013. s. 83 – 89.

² Nález Ústavního soudu ze dne 19.1.2017, sp. zn. I. ÚS 3308/16.

³ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., zvláštní část, s. 34.

⁴ JANOUŠEK, Michal. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2019, s. 22 – 30.

⁵ LAVICKÝ, Petr. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2022, s. 30 – 38.

⁶ BEZOUŠKA, Petr, PIECHOWICZOVÁ, Lucie. *Nový občanský zákoník, nejdůležitější změny.* Ostrava: ANAG, 2013, s. 16.

⁷ PELIKÁNOVÁ, Irena, PELIKÁN, Robert. In: ŠVESKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 24.

⁸ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In: MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1 – 117.* Praha: Leges, 2013. s. 83 – 89.

⁹ LAVICKÝ, Petr. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2022, s. 30 – 38.

1.1.1 Ochrana slabší strany a autonomie vůle

Občanský zákoník, jak již bylo zmíněno, stojí v první řadě na zásadě autonomie vůle, kterou Ústavní soud odvodil z čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, a kterou spatřuje jako zcela elementární podmínku fungování materiálního právního státu.¹⁰ Autonomie vůle je tedy stěžejní zásada, jak na soukromoprávní, tak i na ústavněprávní úrovni. Spočívá ve svobodě, možnosti svobodného rozhodování a jednání. Tato volnost a svoboda se projevuje zejména ve (1) svobodné volbě právně relevantně se chovat, (2) svobodné volbě adresáta právně relevantního chování, (3) svobodné volbě obsahu právně relevantního chování a (4) svobodné volbě formy právně relevantního chování.¹¹ Právní úprava autonomie vůle se projevuje dispozitivností svých ustanovení, což vyplývá i ze samotné povahy dané zásady.¹²

Autonomii vůle však nelze chápat jako absolutní v případech, kdyby došlo k omezení jiného ústavněprávního principu, jako je právě například zásada ochrany slabší strany. V těchto případech je nutné autonomii vůle proporcionálně omezit a limitovat.¹³ Zásah do zásady autonomie vůle musí být uskutečněn na základě výjimky, kdy tento zásah bude řádně odůvodněn a ospravedlněn.¹⁴ V této souvislosti nelze opomenout ani zásadu proporcionality, která se zde nepochybně také projeví.¹⁵ Ochrana slabší strany zde vystupuje jako výjimka z pravidla smluvní svobody a dá se tedy říci, že ochrana slabší strany koriguje uplatnění zásady autonomie vůle.¹⁶

V rámci unifikace evropského soukromého práva byly zpracovány Principy evropského smluvního práva (PECL), které jsou sice nezávazné, ale utvářejí sbírku platných pravidel smluvního práva členských států EU. Článek 1:102 odst. 1 zakotvuje smluvní svobodu („*Freedom of contract*“), která tvoří základ pro uzavírání smluv. Smluvní strany mají volnost v uzavření smlouvy a v určení jejího obsahu, omezeny jsou však dobrou vírou, poctivým jednáním a kogentními pravidly zakotvenými v PECL.¹⁷ Další unifikační model, Návrh

¹⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 18. 7. 2013, sp. zn. IV. ÚS 457/10.

¹¹ LAVICKÝ, Petr. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 30 – 38.

¹² JANOUSEK, Michal. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 22 – 30.

¹³ Nález Ústavního soudu ze dne 18. 7. 2013, sp. zn. IV. ÚS 457/10.

¹⁴ JANOUSEK, Michal. *Ochrana slabší smluvní strany v občanském zákoníku*. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 14 – 47.

¹⁵ TICHÝ, Luboš. *Obecná část občanského práva*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 58 – 59.

¹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 9. 2. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 1/10.

¹⁷ JANOUSEK, Michal. *Ochrana slabší smluvní strany v občanském zákoníku*. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 41 – 43.

Společného referenčního rámce (DCFR), člení mezi základní principy soukromého práva taktéž smluvní svobodu.¹⁸

1.1.2 Ochrana slabší strany a rovnost

Zásada rovnosti je též základní zásada soukromého práva, je také pojmovým znakem soukromého práva, kterým se odlišuje soukromé právo od práva veřejného.¹⁹ Dle důvodové zprávy k občanskému zákoníku stojí však až za zásadou autonomie vůle, protože rovnost nikdy nemůže odpovídat přirozenému a skutečnému stavu ve společnosti.²⁰

Jak již bylo zmíněno, zásada rovnosti není v občanském zákoníku explicitně zakotvena, nebylo tak tomu však vždy, jelikož starý občanský zákoník (zák. č. 40/1964 Sb.) upravoval, že účastníci občanskoprávních vztahů mají rovné postavení a taktéž se k principu rovnosti stavěl jako k hlavní zásadě. K. Eliáš, coby hlavní autor (nového) občanského zákoníku, tuto absenci explicitního zakotvení zásady rovnosti vysvětlil zejména tím, že lidé si fakticky rovni nejsou a soukromé právo má stát primárně na zásadě svobody. Koncepce zásady rovnosti, jako hlavní zásady soukromého práva, může vést k přehlížení ochrany slabší strany, která má však dosahovat stejné důležitosti a významnosti jako zásada rovnosti.²¹

Mocenská teorie, která od sebe rozlišuje soukromé a veřejné právo vychází z nadřazenosti, respektive nenadřazenosti jednoho subjektu nad druhým. Pro soukromoprávní vztahy je typická vzájemná rovnost subjektů ve smyslu, že žádný subjekt nemůže jednostranně a autoritativně ukládat povinnosti jinému subjektu a převádět na něj práva.²²

Rovnost je možné chápat ve smyslu formálním a ve smyslu faktickém. Formální rovnost se aplikuje způsobem, kdy ve stejných případech budou použita stejná pravidla. Dodržováním pouze formální rovnosti by však v konečném důsledku došlo k nespravedlnosti, jelikož by nereflektovala faktickou nerovnost či jiný handicap.²³ Faktická nerovnost spočívá v tom, že subjekt nemůže plně uplatňovat autonomii vůle pro nedostatek věku, rozumu, závislosti apod. Tuto nerovnost se snaží soukromé právo vyvážit právě zásadou ochrany slabší strany. Ustanovení § 3 odst. 2 písm. c) občanského zákoníku vyjmenovává skutečnosti (nedostatek

¹⁸ HRUDÍK, Jan, LAVICKÝ, Petr. *Systém zásad soukromého práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 106 – 111.

¹⁹ JANOŮŠEK, Michal. *Ochrana slabší smluvní strany v občanském zákoníku*. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 9 – 13.

²⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., obecná část, s. 20.

²¹ ELIÁŠ, Karel. Teoretické vymezení slabší strany v soukromém právu. *Soudce* [online databáze], 2015, č. 12, s. 13 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: databáze aspi.cz. Též Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., obecná část, s. 12 – 14.

²² MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In: MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1 – 117*. Praha: Leges, 2013, s. 31 – 33.

²³ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 3. 2006, sp. zn. Pl. ÚS 42/03.

věku, rozumu a závislost), které zakládají nerovnost mezi subjekty a kdy je nutné osoby v tomto postavení chránit.²⁴ Orgány veřejné moci mají pak povinnost snažit se zajistit, aby byla nahrazena formální rovnost rovností faktickou.²⁵

Evropské unifikační projekty viz PECL a DCFR zásadu rovnosti jako obecnou zásadu soukromého práva rovněž přímo nezakotvily. Lze ji však do určité míry spatřovat jako součást principu spravedlnosti.²⁶

1.1.3 Shrnutí

Lze shrnout, že zásada autonomie vůle a zásada rovnosti se spolu se zásadou ochrany slabší strany navzájem doplňují, podmiňují a působí ke společnému cíli.²⁷ Při uplatnění zásady autonomie vůle a zásady rovnosti může dojít ke kolizi, kterou je nutné vyvážit právě ochranou slabší strany. Bylo by totiž v konečném důsledku nespravedlivé, aby strany, které by se nacházely v nerovném postavení, tudíž jedna strana by měla oproti druhé straně rozhodnou nevýhodu, získaly rovnocenná práva a povinnosti toliko za účelem dosažení formální rovnosti mezi nimi. Institut ochrany slabší strany usiluje tuto nespravedlnost dorovnat tím, že slabší straně přiznává více práv než straně silnější a na druhou stranu straně silnější ukládá více povinností než straně slabší. Cílem je dorovnání ekonomické, odborné, informační nebo jiné nerovnosti mezi stranami.²⁸

Soukromé právo je primárně postaveno na zásadě autonomie vůle, kterou je však nutné omezit v případě, kdy je potřeba chránit slabší stranu. Kdo je však onou slabší stranou a čím je způsobena daná slabost bude rozebráno dále v následujících kapitolách.

1.2 Pojem slabší strana

Vzhledem k tomu, že občanský zákoník absentuje definici slabší strany, ponechává tak její vymezení na právní nauce a na judikatuře. Zákonodárce nepřijal jasnou definici slabší strany zejména z opatrnosti, neboť by mechanický přístup a paušalizování slabší strany mohlo vést k nespravedlnosti a k nesvobodě.²⁹

²⁴ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In: MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1 – 117*. Praha: Leges, 2013, s. 83, 88.

²⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 19.1.2017, sp. zn. I. ÚS 3308/16.

²⁶ HRUDÍK, Jan, LAVICKÝ, Petr. *Systém zásad soukromého práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 106 – 111.

²⁷ BEJČEK, Josef. *Smluvní svoboda a ochrana slabšího obchodníka*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2016, s. 27 – 34.

²⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 19.1.2017, sp. zn. I. ÚS 3308/16.

²⁹ ELIÁŠ, Karel. Teoretické vymezení slabší strany v soukromém právu. *Soudce* [online databáze], 2015, č. 12, s. 13 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: databáze aspi.cz.

Dle F. Melzera a P. Téglu je možné slabší stranu chápat buď jako slabší stranu *in abstracto* anebo jako slabší stranu *in concreto*. Slabší strana *in abstracto* představuje slabší stranu, které zákonodárce poskytuje ochranu, aniž by dále zkoumal, zda je skutečně slabší stranou. Získává tak ochranu již svým postavením, a to konkrétně tím, že se jedná například o spotřebitele, zaměstnance, nájemce atp. Na druhé straně slabší strana *in concreto* představuje slabší stranu, u které je zapotřebí v každém konkrétním případě prokázat, že se opravdu o slabší stranu jedná. Občanský zákoník slabší stranu *in concreto* vymezuje zejména v ustanovení § 433, kde je nutné slabší stranu vždy individuálně a v konkrétním případě určit.³⁰ Podobně rozlišuje slabší strany i J. Bejček, který je člení jednak na statusové slabší strany a jednak na mimostatusové slabší strany. Statusově určená slabší strana se shoduje s vymezením slabší strany *in abstracto* a mimostatusová slabší strana se shoduje s vymezením slabší strany *in concreto*. J. Bejček spatřuje v kategorizaci statusových subjektů přehnaný formalismus, který může vést k jejímu zneužití či nenaplnění účelu slabší strany. Lze si totiž představit situaci, kdy budou smluvní strany statusově rozděleny na stranu slabší a stranu silnější, avšak ve skutečnosti bude jejich postavení opačné a ochranu bude nabývat, byť formálně a statusově slabší strana, avšak ve skutečnosti se bude jednat o stranu silnější.³¹

Zákonodárce vymezil ve zmíněném ustanovení § 433 odst. 2 občanského zákoníku slabší stranu jako jakoukoliv osobu, která se ocitá v hospodářském styku vůči podnikateli a zároveň vystupuje mimo souvislost s vlastním podnikáním. Nicméně se jedná pouze o vyvratitelnou domněnku („má se za to“) a nikoliv o zákonnou definici. Dle této domněnky může být slabší stranou tedy jak spotřebitel, tak i podnikatel. Je nutné posoudit, zda se jedná o slabší stranu, avšak zákonodárce nevytyčil jaké podmínky musejí být splněny, aby se dalo mluvit o slabší straně. Každá potencionální slabší strana se bude muset posuzovat individuálně a dle konkrétních skutkových okolností.³² Stěžejním faktorem, který bude pro všechny slabší strany společný, je určitá nevýhoda jedné ze stran. Taková nevýhoda musí být natolik významná, že má rozhodující charakter.³³

Nevýhodu, resp. slabost, je možné chápat na úrovni intelektuální, informační, hospodářské, ale také i v širším smyslu jako například v podobě příbuzenství, náklonosti, vděčnosti vůči

³⁰ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In: MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1 – 117*. Praha: Leges, 2013. s. 83 – 84.

³¹ BEJČEK, Josef. Soukromoprávní ochrana slabšího obchodního partnera. *Bulletin advokacie* [online databáze], 2015, č. 7-8, s. 24-36 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z databáze beck-online.cz.

³² LASÁK, Jan. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 1346 – 1349.

³³ ZAPLETAL, Jiří. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 465 – 467.

druhému subjektu či také neobratnosti. Slabost smluvní strany lze tedy chápat velmi široce, otázka tak zní, kde se nachází pomyslná hranice, kdy už je nutné danou nevýhodu chránit.³⁴ Je možné předpokládat, že například v situaci, kdy smluvní strana uzavře smlouvu se smluvní stranou A namísto se smluvní stranou B pouze z důvodu, že ke straně A má určitý subjektivní vztah (například výše zmíněné příbuzenství, náklonost atp.), nemůže smluvní strana B být soukromým právem chráněna jako ona slabší strana,³⁵ poněvadž soukromé právo stojí na zásadě autonomie vůle a nemělo by kompenzovat tyto subjektivní nevýhody.

F. Zoulík neshledává nevýhodu, která by byla předpokladem pro obecné vymezení slabší strany, v oslabení či v prolomení autonomie vůle, neboť tyto nedostatky je nutné vždy individuálně posoudit a prokázat. Nelze vycházet ani z rozdílů způsobených hospodářskou, majetkovou, společenskou či politicko-mocenskou pozicí subjektů, neboť nikde není přesně stanoveno, jak velké by tyto ekonomické rozdíly musely mezi subjekty být. V neposlední řadě nepřichází v úvahu ani přihlédnutí k pravidelnosti uzavírání smluv určitého druhu, kde se strany mohou rozdělit na profesionála a amatéra, neboť opět není lehké tyto strany určit, jelikož se pozice mohou snadno měnit.³⁶ Všechny zmíněné charakteristiky sice mohou v určitých případech být předpokladem pro vymezení slabší strany, avšak nelze tyto užívat v obecné rovině. Nedalo by se mluvit o obecné definici slabší strany. F. Zoulík se uchýlil k vymezení, které slabší stranu definuje s ohledem na to, že „většinou jde o fyzické osoby, pokud jsou vůči druhé straně v určité nevýhodě, tato nevýhoda je spatřována zejména v jejich pozici smluvního vztahu, v nedostatku profesionality, v omezené informovanosti a v jednání pod určitým hospodářským tlakem.“³⁷

Odstavec první v § 433, který je speciálním ustanovením a platí pouze pro podnikatele, zakotvuje zákaz zneužití kvality odborníka a hospodářského postavení. Podnikatel se nachází ve výhodném postavení z hlediska znalostí, zkušeností a také hospodářské převahy. Tato skutečnost však vychází ze samotné povahy podnikání a hospodářské soutěže a není sama o sobě protiprávní. Zakázáno je však zneužití takového postavení vůči slabší straně, které by zapříčinilo neodůvodněnou nerovnováhu mezi podnikatelem a slabší stranou.³⁸ Nevýhodné postavení způsobené informačním deficitem a hospodářskou závislostí, jež podnikatel následně

³⁴ JANOUŠEK, Michal. *Ochrana slabší smluvní strany v občanském zákoníku*. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 6 – 8.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ ZOULÍK, František. Soukromoprávní ochrana slabší smluvní strany. *Právní rozhledy* [online databáze], 2002, č. 3, s. 109 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](https://www.beck-online.cz).

³⁷ Tamtéž.

³⁸ PELIKÁNOVÁ, Irena, PELIKÁN, Robert. In: ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 1018 – 1020.

zneužije, dosahuje tedy takové závažnosti, že naplňuje znaky slabší strany, které je tak zapotřebí poskytnout ochranu.

2 Jednotlivé subjekty jako slabší smluvní strany a jejich ochrana

V této kapitole jsou popsáni vybraní zástupci statusově určené slabší smluvní strany (tedy slabší strany *in abstracto*), jedná se však pouze o demonstrativní výčet subjektů v postavení slabší strany, jelikož není možné označit veškeré slabší subjekty. V posledních letech je totiž možné spatřit trend rozšiřování okruhu slabší smluvní strany.³⁹

2.1 Spotřebitel

Spotřebitele je možné, dle mého názoru, označit za typického představitele slabší strany. Nejprve je však potřeba vymezit samotný pojem spotřebitele, kterým se dle občanského zákoníku rozumí člověk, který uzavírá smlouvu nebo jinak jedná s podnikatelem a zároveň nejedná v rámci své podnikatelské činnosti či samostatného výkonu svého povolání. Dané vymezení vychází z řady směrnic evropského práva. Na unijní úrovni však nenalezneme jednotnou definici spotřebitele, nýbrž každá směrnice se ve vymezení lehce liší.⁴⁰

Jak již bylo zmíněno, občanský zákoník v ustanovení § 433 zakotvuje vyvratitelnou domněnku, ve které stanoví, že slabší stranou je jakákoliv osoba, jež se ocitá v hospodářském styku vůči podnikateli a zároveň vystupuje mimo souvislost s vlastním podnikáním, a takovou osobou bude zpravidla právě spotřebitel.⁴¹ Spotřebitel je typově slabší stranou a není tedy nutné zkoumat, zda splňuje náležitosti slabší strany.⁴² Stejně tak i dle Fritzscheho pojímá německé BGB spotřebitele jako strukturálně slabší stranu, tedy že nejsou podstatné vlastnosti ani chování spotřebitele.⁴³

Vztah mezi spotřebitelem a podnikatelem není rovný. Spotřebitel se ocitá ve slabším postavení a podnikatel, coby profesionál, v postavení silnějším.⁴⁴ Tato nerovnost pramení zejména z toho, že podnikatel má větší profesionální zkušenosti (např. ve vyjednávání smluvních podmínek), lepší vědomosti týkající se práva nebo má zpravidla větší prostředky na případné právní služby.⁴⁵ Také má na rozdíl od spotřebitele o produktech nebo službách veškeré informace.⁴⁶ Nerovnost mezi subjekty bude o to zřetelnější, pokud je spotřebitel dokonce na

³⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Ochrana slabší smluvní strany v rodinném právu. *Právník* [online databáze], 2011, roč. 150, č. 4, s. 362 – 377 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: [databáze next.codexis.cz](http://databaze.next.codexis.cz).

⁴⁰ HULMÁK, Milan. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 1305–1317.

⁴¹ Tamtéž, s. 1346–1349.

⁴² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.6.2014, sp. zn. 32 Cdo 1519/2012.

⁴³ HULMÁK, Milan. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 1305 – 1317.

⁴⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 27.11.2017, sp. zn. I. ÚS 1844/17.

⁴⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 15.6.2009, sp. zn. I. ÚS 342/09.

⁴⁶ VÍTOVÁ, Blanka. *Zákon o ochraně spotřebitele. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 3 – 9.

službě či produktu od podnikatele závislý. Příkladem takové služby mohou být dodávky energií.⁴⁷

Základní úprava ochrany spotřebitele spočívá v tzv. spotřebitelských smlouvách, které upravuje občanský zákoník v samostatném díle ustanovení o závazcích ze smluv uzavíraných se spotřebitelem. Ve spotřebitelských smlouvách není důležitý předmět smlouvy nýbrž jeho subjekty, kterými jsou spotřebitel na straně jedné a podnikatel na straně druhé. Spotřebitelské smlouvy se tak neomezuji na typové smlouvy a o spotřebitelskou smlouvu se může jednat, jak v případě smlouvy kupní, tak dokonce i inominátní.⁴⁸ Důležité ale je, aby se v době uzavření spotřebitelské smlouvy jednalo o závazek mezi spotřebitelem a podnikatelem. Pokud však dojde ke ztrátě charakteristického postavení strany nebo ke změně subjektu, například v případě postoupení pohledávky, neztrácí tím již spotřebitelská smlouva svou specifickou a stále se bude jednat o spotřebitelskou smlouvu.⁴⁹

Právní úprava spotřebitelských smluv je relativně kogentní,⁵⁰ jedná se však o jednostrannou kogentnost, což znamená, že si strany nemohou sjednat smluvní ujednání v neprospěch spotřebitele. Avšak *a contrario* je možné, aby se smluvní strany v ujednání odchýlily v neprospěch podnikatele a ve prospěch spotřebitele.⁵¹ Pokud by si strany ujednaly podmínky, které by zkracovaly spotřebitelova práva, nepřihlíželo by se k nim.⁵² Při výkladu ustanovení je rovněž důležité zohledňovat práva spotřebitele a pokud určité ustanovení připouští vícero výkladů, musí se vždy použít takový výklad, který je pro spotřebitele nejpriznivější.⁵³

Podnikateli plyne povinnost transparentnosti, tedy aby sdělení vůči spotřebiteli byla jasná a srozumitelná. Hodnotí se velikost a čitelnost písma, řádkování a systematickosti textu, dále se přihlíží k tomu, zda je smlouva sepsána v jazyce, ve kterém strany smlouvu uzavírají. Jestliže podnikatel nedodrží požadavek transparentnosti, může tak dojít k vyloučení svobodné

⁴⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 23.11.2017, sp. zn. I. ÚS 2063/17.

⁴⁸ SELUCKÁ, Markéta. In: ONDŘEJ, Jan a kol. *Spotřebitelské smlouvy a ochrana spotřebitele. Ekonomické, právní a sociální aspekty*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 12 – 18.

⁴⁹ HULMÁK, Milan. In: HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 394 – 408.

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ VÍTOVÁ, Blanka. *Nepřiměřená ujednání ve spotřebitelských smlouvách po rekodifikaci soukromého práva*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 43 – 50.

⁵² LEVICKÁ, Tereza. In: POKORNÁ, Jarmila a kol. *Ochrana spotřebitele proti nekalým obchodním praktikám podnikatelů*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 111 – 120.

⁵³ Nález Ústavního soudu ze dne 23.11.2017, sp. zn. I. ÚS 2063/17.

vůle spotřebitele, jež by nejspíše takovou smlouvu neuzavřel, pokud by mu byla všechna ujednání jasná a srozumitelná.⁵⁴

Podnikatel má dále vůči spotřebiteli informační povinnost. Podnikatel je povinen spotřebiteli před uzavřením smlouvy poskytnout zákonně vymezené údaje, které nejsou dopředu zřejmé. Účelem této úpravy je, aby se spotřebitel mohl kvalifikovaně rozhodnout, zda danou smlouvu uzavře či nikoliv. Není přitom potřeba prokazovat, že se spotřebitel s takovými ujednáními skutečně seznámil, ale postačí prokázat, že měl alespoň možnost se s nimi seznámit. Problematické se může jevit ujednání o obchodních podmínkách. Takové ujednání nelze ke smlouvě připojit pouhým odkazem na internetovou stránku, ale je zapotřebí jej ke smlouvě přiložit nebo dokázat, že se s nimi spotřebitel seznámil.⁵⁵ Výjimkou z této povinnosti je například vyřizování záležitostí každodenního života. Kupříkladu u nákupu běžných potravin podnikatel zpravidla nebude sdělovat všechny zákonem požadované informace.⁵⁶

Dalším požadavkem na spotřebitelské smlouvy je přiměřenost. Určit, zda bude podmínka přiměřenosti splněna může být značně problematické a je potřeba vždy vycházet z konkrétní situace a zhodnotit veškeré relevantní okolnosti. Kritériem při hodnocení přiměřenosti bude především poctivost a transparentnost se zřetelem na spotřebitelovy zájmy. Nepřiměřené bude takové ujednání, které zakládá natolik významnou nerovnováhu v právech a povinnostech subjektů spotřebitelské smlouvy, přičemž tato nerovnováha bude v neprospěch spotřebitele nebo na jeho úkor. Ujednání však nebude nepřiměřené, pokud by sice splňovalo všechny podmínky nepřiměřenosti, avšak toto nevýhodné a nepřiměřené ujednání by bylo vyváжено jiným a naopak pro spotřebitele velmi výhodným ujednáním.⁵⁷

Zákodárce zakotvil v souladu se sekundárním právem EU tzv. zakázaná ujednání, u kterých se přiměřenost nezkoumá, jelikož se považují za nepřiměřená *ex lege* a jsou zakázána bez dalšího.⁵⁸ Jedná se o ujednání, která vylučují či omezují spotřebitelova práva z vadného plnění nebo zbavují spotřebitele práva podat žalobu nebo použít jiný procesní prostředek atp.⁵⁹

Zvláštním typem spotřebitelských smluv se zvýšenou ochranou jsou smlouvy uzavřené distančním způsobem a smlouvy uzavřené mimo obchodní prostory. Z těchto smluv plyne

⁵⁴ VÍTOVÁ, Blanka. *Nepřiměřená ujednání ve spotřebitelských smlouvách po rekodifikaci soukromého práva*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 43 – 50.

⁵⁵ Tamtéž, s. 129 – 132.

⁵⁶ LEVICKÁ, Tereza. In: POKORNÁ, Jarmila a kol. *Ochrana spotřebitele proti nekalým obchodním praktikám podnikatelů*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 111 – 120.

⁵⁷ VÍTOVÁ, Blanka. *Nepřiměřená ujednání ve spotřebitelských smlouvách po rekodifikaci soukromého práva*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 58 – 104.

⁵⁸ Tamtéž, s. 105 – 111.

⁵⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

podnikateli další informační povinnost, kterou musí před uzavřením smlouvy splnit vůči spotřebiteli. V případě pochybností, týkajících se poskytování informací, leží důkazní břemeno na podnikateli. V případě, že informace sdělené před uzavřením smlouvy nejsou v souladu s informacemi ve smlouvě, použijí se ujednání, která jsou ve prospěch spotřebitele. Zásadním právem plynoucím ze smluv uzavřených distančním způsobem nebo mimo obchodní prostory, jímž se chrání spotřebitel, je právo spotřebitele odstoupit od smlouvy v zákonné čtrnáctidenní lhůtě.⁶⁰

Ochrana spotřebitele dále plyne i ze zvláštních zákonů, a to zejména ze zákona o ochraně spotřebitele⁶¹ a zákona o spotřebitelském úvěru.⁶² Zákon o ochraně spotřebitele prohlubuje ochranu spotřebitele. Spotřebiteli kupříkladu umožňuje žádat veřejnoprávní orgány (např. Českou obchodní inspekci), aby přezkoumaly chování podnikatele, zda dodržuje zákonem stanovené povinnosti vůči spotřebiteli.⁶³

Je zároveň možné, aby docházelo ke slučování ochrany spotřebitele přes vícero možných prostředků ochrany. Ochrana spotřebitele by se měla překrývat a nevylučovat se navzájem.⁶⁴ Nicméně není možné kumulovat ochranu subjektů. Pokud subjekt pojímá ochranu slabší strany z důvodu svého postavení, například jako zaměstnanec, a týká-li se situace pracovního poměru, nebude taková osoba pojímat navíc ještě ochranu spotřebitele.⁶⁵

2.2 Nájemce bytu

Dalším subjektem představující slabší stranu je bezesporu i nájemce bytu.⁶⁶ Nájemcem bytu dle občanského zákoníku rozumíme osobu, které je pronajímatelem přenechán byt nebo dům do užívání za účelem zajištění bytových potřeb.⁶⁷

Nájemce se ocitá vůči pronajímateli ve slabším postavení, které může být způsobeno například závislostí nájemce na daném obydlí nebo z důvodu jeho nižší ekonomické síly.⁶⁸

⁶⁰ LEVICKÁ, Tereza. In: POKORNÁ, Jarmila a kol. *Ochrana spotřebitele proti nekalým obchodním praktikám podnikatelů*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 120 – 135.

⁶¹ Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů.

⁶² Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, ve znění pozdějších předpisů.

⁶³ VÍTOVÁ, Blanka. *Zákon o ochraně spotřebitele. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 3 – 9.

⁶⁴ HULMÁK, Milan. In: HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 394 – 408.

⁶⁵ HULMÁK, Milan. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 1305 – 1317.

⁶⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 3. 2006, sp. zn. Pl. ÚS. 42/03.

⁶⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁸ BAJURA, Jan, SALAČ, Josef. In: ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek V*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1166 – 1175.

Účelem ochrany nájemce je zejména právo osoby na přiměřenou životní úroveň, která vychází z mezinárodních dokumentů (Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech; Evropská sociální charta). Pod přiměřenou životní úrovní si lze představit přiměřené bydlení, ve kterém se člověk cítí bezpečně.⁶⁹

Ochrana nájemce jako slabší smluvní strany se projevuje taktéž, jako u spotřebitele, relativně kogentní právní úpravou. Občanský zákoník výslovně zakotvuje zdánlivost ujednání, která zkracují nájemcova práva, jež mu jsou zaručená. K takovým ujednáním se *ex lege* nepřihlíží, pokud by byla nepřiměřená.⁷⁰

Ochrana nájemce je v občanském zákoníku patrná také z ustanovení § 2239, které stanoví, že se v nájemní smlouvě nepřihlíží k ujednání, která ukládají nájemci povinnost, která by byla zjevně nepřiměřená, jež se vždy posoudí s ohledem ke konkrétním okolnostem. Nájemci je tedy možné uložit povinnost nad rámec zákona, avšak tato nesmí dosáhnout takové závažnosti, že by byla nájemcova povinnost zjevně nepřiměřená.⁷¹ Jelikož se jedná o zjevnou nepřiměřenost, musí být tak na první pohled patrná, jako příklad si lze představit povinnost nájemce hlásit pronajímateli každou návštěvu, kterou bude mít. Každý případ je však nutné individuálně posoudit s ohledem na konkrétní okolnosti a nechává se tak velký prostor pro soudní praxi.⁷²

Další ustanovení, které chrání nájemce jako slabší smluvní stranu zakotvené v § 2243 občanského zákoníku spočívá v uspokojení nájemcových bytových potřeb v tom smyslu, aby byl byt či dům způsobilý k jeho obývání. Smluvní strany si sice mohou ujednat jiné podmínky pro způsobilost domu či bytu, avšak s ohledem na ustanovení § 2239 občanského zákoníku nesmí být takové ujednání nepřiměřené. Bude se jednat například o bydlení ve chlívků, které by se bezesporu nedalo považovat za důstojné bydlení. Opět je však nutné posoudit danou nepřiměřenost vzhledem ke konkrétním okolnostem případu a vzít v úvahu, o jaký byt se jedná.⁷³

Neméně důležitým ochranným ustanovením je také právo nájemce chovat v bytě zvíře zakotvené v § 2258 občanského zákoníku. Předchozí právní úprava toto právo vůbec nezakotvovala, a tak bylo běžné, že si smluvní strany ujednaly zákaz chování zvířat v bytě. Takové ujednání by v současné právní úpravě vedlo k nicotnosti, jelikož by zkracovalo

⁶⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 3. 2006, sp. zn. Pl. ÚS. 42/03.

⁷⁰ HULMÁK, Milan, KABELKOVÁ, Eva. In: HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 337 – 346.

⁷¹ Tamtéž, s. 351 – 353.

⁷² JANOŮŠKOVÁ, Michaela. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 2422 – 2423.

⁷³ HULMÁK, Milan, KABELKOVÁ, Eva. In: HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 358 – 360.

nájemcova práva. Právo na chov zvířat v bytě však nelze chápat absolutně, nájemce toto právo požívá do té míry, do které nepůsobí pronajímateli nebo ostatním obyvatelům domu obtíže nepřiměřené poměrům v domě. Za takové obtíže si lze představit například strach ostatních obyvatelů domu z chovu tygra či jedovatých plazů.⁷⁴ Pronajímatelova práva byla v tomto ohledu ve velké míře omezena, což se snaží občanský zákoník vyvážit právem pronajímatele na zvýšené náklady na údržbu společných částí domu vyvolané chovem zvířete. Tyto náklady si strany mohou ujednat i paušálně přímo v nájemní smlouvě.⁷⁵

Dalším projevem ochrany nájemce v občanském zákoníku je ustanovení § 2272, které zakládá nájemci právo přijímat do své domácnosti kohokoli. Nájemce je však povinen pronajímateli oznámit zvýšení počtu osob žijících v bytě. Takové oznámení má pro pronajímatele značný význam například z důvodu zvýšených energií a případných záloh pro danou domácnost.⁷⁶ Pronajímatel může do jisté míry ovlivňovat přijímání nových členů nájemcovy domácnosti, pakliže si vyhradí souhlas s přijetím. Výjimkou bude osoba blízká anebo případy zvláštního zřetele hodné. Tímto jsou chráněna nájemcova práva na soukromí a rodinný život, jelikož si může ve svém důsledku nájemce sám určit, s kým chce sdílet domácnost a kdo je pro něho osoba blízká.⁷⁷ Nájemce však nemá bezvýhradní volnost ohledně své domácnosti, jelikož má pronajímatel právo požadovat, aby v domácnosti žil takový počet osob, jaký je přiměřený velikosti bytu. Nicméně v případě, že by byla domácnost přeplněna a pronajímatel by se domáhal svého práva, lze předpokládat, že by se svým nárokem neuspěl, jelikož by tímto mohl zasáhnout do rodinného života, tedy do základního lidského práva nájemce.⁷⁸ Předmětné ustanovení chrání nájemce v tom smyslu, že chrání jeho soukromí a jeho svobodnou volbu, s kým bude žít a na druhé straně ukládá nájemci povinnost oznámit pronajímateli změny počtu osob v bytě, čímž chrání zájmy pronajímatele. Nájemce je dále limitován právem pronajímatele na nepřeplnění bytu s ohledem na jeho velikost.⁷⁹ Použitelnost daného ustanovení je však spíše teoretická a nemá významné praktické dopady.⁸⁰

⁷⁴ KŘEČEK, Stanislav. *Nájemní a družstevní bydlení podle nového občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích*. 2. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 64 – 67.

⁷⁵ HULMÁK, Milan, KABELKOVÁ, Eva. In: HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 399 – 400.

⁷⁶ HADAMČÍK, Lukáš. In: SELUCKÁ, Markéta, HADAMČÍK, Lukáš. *Nájem bytu a domu po rekodifikaci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 89 – 90.

⁷⁷ KABELKOVÁ, Eva, SELUCKÁ, Markéta. In: HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 425 – 429.

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ KŘEČEK, Stanislav. Několik poznámek k ustanovením zvláštní části nového občanského zákoníku, týkajících se nájmu bytu. *Bulletin advokacie* [online databáze], 2014, č. 5, s. 19 – 21 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

Další ustanovení chránící nájemce a jeho domácnost spočívá v přechodu nájmu dle § 2279 občanského zákoníku. V případě smrti nájemce přejde nájem na člena nájemcovy domácnosti, který žil s nájemcem ke dni jeho smrti a současně nemá vlastní byt. Nájem automaticky přejde pouze na osoby v zákoně vymezené. V ostatních případech musí pronajímatel s přechodem souhlasit. Ustanovení více chrání zranitelné osoby z důvodu jejich velmi nízkého nebo vysokého věku. Pro tyto osoby přejde nájem buď na delší dobu nebo dokonce na dobu neurčitou.⁸¹

Právní úprava zakotvující skončení nájmu také reflektuje nájemce jako slabší stranu. Pronajímateli ukládá více povinností, jako je například povinnost písemné formy výpovědi. Nedodržení této povinnosti ze strany pronajímatele by způsobilo absolutní neplatnost, zatímco nedodržení písemné formy výpovědi ze strany nájemce by způsobilo pouze relativní neplatnost. Tím se také zlepšuje postavení nájemce. Dále je pronajímatel ve výpovědi povinen poučit nájemce o možnosti podání námitek a možnosti domáhat se soudního přezkumu výpovědi, v případě porušení této povinnosti, dojde opět k absolutní neplatnosti výpovědi.⁸² Pronajímatel je omezen v možnosti vypovědět nájem nájemci výpovědními důvody, k jejichž naplnění musí například nájemce hrubě a intenzivně porušovat své povinnosti atp. Pronajímatel má právo vypovědět nájem na dobu určitou pouze v případě, že hodlá opustit rodinou domácnost a byt chce sám užívat nebo pokud potřebuje byt pro svého příbuzného. Pronajímatel však musí rozhodné skutečnosti zakládající výpověď nájemní smlouvy vždy prokázat.⁸³

Smluvní strany jsou rovněž omezeny v rozsahu peněžité jistoty a smluvní pokuty, jejichž součet nesmí přesáhnout trojnásobek měsíčního nájemného. Jedná se o novinku z novely občanského zákoníku, která byla přijata v roce 2020, jelikož do té doby si smluvní strany nemohly ujednat smluvní pokutu a pokud tak učinily, bylo takové ujednání nicotné. V aktuálním znění si strany mohou ujednat smluvní pokutu, jsou však omezeny v jejím rozsahu.⁸⁴ Tato úprava chrání v určité míře jak nájemce, tak i pronajímatele.

⁸¹ KABELKOVÁ, Eva, SELUCKÁ, Markéta. In: HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 436 – 442.

⁸² BAJURA, Jan, SALAČ, Josef. In: ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek V*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1277 – 1283.

⁸³ KABELKOVÁ, Eva, SELUCKÁ, Markéta. In: HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 457 – 464.

⁸⁴ JANOUŠKOVÁ, Michaela. § 2254 [Jistota]. PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání (1. aktualizace)* [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2022. [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: beck-online.cz

2.3 Zaměstnanec

V pracovněprávním vztahu má zaměstnanec rovněž slabší postavení, jedná se tedy o další slabší stranu. Toto slabší postavení může vyplývat například z určitého odrazování zaměstnance k uplatňování svých práv plynoucích z pracovněprávního vztahu vůči zaměstnavateli, které pak ve svém důsledku mohou mít negativní dopad na samotného zaměstnance.⁸⁵ Je možné zde dále hovořit o sociální závislosti zaměstnance na zaměstnavateli, a to zejména na závislosti na příjmu ze zaměstnání.⁸⁶ Je proto zapotřebí zamezit zaměstnavateli v jakékoliv možnosti, jíž by mohlo docházet k omezování práv zaměstnance.⁸⁷ Ústavní soud ve své rozhodovací praxi vyzvedává zásadu ochrany slabší strany, a to zejména v pracovním právu, kde může docházet k nátlaku nebo svévoli ze strany zaměstnavatele.⁸⁸ Nicméně ne každý zaměstnanec se bude automaticky nacházet v postavení slabší strany. Pokud se zaměstnanec nachází ve výhodnějším postavení kupříkladu z důvodu silného postavení na trhu práce nebo finanční nezávislosti, nebude se jednat o zaměstnance, coby slabší stranu v pracovněprávním vztahu. Jedná se však o výjimky a obecně lze předpokládat, že zaměstnanec zpravidla bude ve slabším postavení.⁸⁹

Mezi jednu ze základních funkcí pracovního práva lze řadit právě ochranu zaměstnance. Nejedná se však pouze o zaměstnance v pracovněprávním vztahu, nýbrž i o zaměstnance, který fakticky vykonává závislou práci, taktéž tam spadají i uchazeči o zaměstnání. Ochrana zaměstnance vyplývá i z mezinárodních smluv, jako je Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech a dále i z Listiny základních práv a svobod. Z těchto dokumentů plyne zaměstnanci právo na bezpečné a zdravotně nezávadné pracovní podmínky, právo na spravedlivou odměnu za práci, na uspokojivé pracovní podmínky a další významná práva.⁹⁰

Ochrana zaměstnance se v zákoníku práce projevuje například tím, že pokud lze právní jednání vyložit vícero způsoby, má přednost interpretace, která je pro zaměstnance nejpříznivější.⁹¹ Dále chrání zaměstnance ustanovení, dle kterého neplatnost právního jednání může být zaměstnanci na újmu pouze v případě, že si ji způsobil výlučně sám. Toto ustanovení

⁸⁵ Rozsudek SDEU ze dne 6. 11. 2018, *Sebastian W. Kréuziger v. Land Berlin*, C-619/16.

⁸⁶ HŮRKA, Petr. Autonomie vůle a ochrana zaměstnance v pracovním právu v éře nového občanského zákoníku. *Acta Universitatis Carolinae – IURIDICA* [online databáze], 2014, č. 4, s. 15 – 23 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: [databáze next.codexis.cz](http://databaze.next.codexis.cz).

⁸⁷ Rozsudek SDEU ze dne 25. 11. 2010, *Günter Fuß v. Stadt Halle*, C-429/09.

⁸⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 8. 2017, sp. zn. I. ÚS 615/17.

⁸⁹ HŮRKA, Petr. Změny v pracovním právu v souvislosti s novým občanským zákoníkem. *Právní rozhledy* [online databáze], 2014, č. 7, s. 233 – 240 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](http://databaze.beck-online.cz).

⁹⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 8. 2017, sp. zn. I. ÚS 615/17.

⁹¹ Zákon č. 62/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

se bude uplatňovat zejména v případě náhrady škody v důsledku pracovněprávního jednání.⁹² Další ochranu je možné spatřovat v ustanovení, které se dotýká platnosti, respektive neplatnosti, právního jednání v důsledku nedodržení formy. V případě, že učiněné právní jednání souvisí s pracovněprávním vztahem a došlo již k zahájení s plněním, nelze se dovolat neplatnosti pro nedodržení zákonné formy.⁹³

Mezi projevy ochrany zaměstnance dále řadíme zákonné zákazy a příkazy, které zavazují zaměstnavatele. Jedná se například o situace týkající se skončení pracovního poměru, pracovní doby, dovolené a další. Ochranu zaměstnance také efektivně vykonávají zástupci zaměstnanců.⁹⁴

Pracovněprávní smlouvy mohou vykazovat znaky adhezních smluv a tím zaměstnanci získávají ještě větší ochranu. O adhézní smlouvy se jedná v případě tzv. formulářových smluv, které jsou dopředu připravené a zaměstnanec nemá možnost takovou smlouvu změnit. Z toho zaměstnancům vyplývá zvýšená ochrana, která souvisí s doložkami v pracovněprávní smlouvě. Pokud se ve smlouvě nachází doložka odkazující na podmínky uvedené mimo vlastní text smlouvy a zaměstnanec nebyl s jejím významem seznámen nebo takové seznámení nebylo prokázáno, bude taková doložka neplatná. Další důvod neplatnosti lze spatřovat v případě, že bude doložka pro zaměstnance zvláště nevýhodná, přičemž pro takové ujednání nebude dán rozumný důvod. Neplatná bude také taková doložka, pokud byla pro průměrnou osobu nesrozumitelná a působí-li zaměstnanci újmu. Zákonodárce tímto ustanovením klade důraz na zaměstnavatele, aby připravovali jasné a srozumitelné pracovněprávní smlouvy.⁹⁵

Zaměstnavatel musí rovněž respektovat ochranu osobnostních práv zaměstnance. Taková ochrana bude zahrnovat zaměstnancova základní práva na nedotknutelnost osoby, soukromí, lidskou důstojnost, čest, pověst a jméno. Zaměstnavatel musí taktéž dodržovat ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o zaměstnanci.⁹⁶ Zaměstnavatel také nemůže po zaměstnanci požadovat informace, které se netýkají výkonu práce, výjimkou však může být například informace týkající se těhotenství z důvodu ochrany takové ženy nebo požadovaný výpis z rejstříku trestů s ohledem na druh práce.

⁹² DRÁPAL, Ljubomír, NOVOTNÝ, Zdeněk. In: BĚLINA, Miroslav a kol. *Zákoník práce. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 106 – 140.

⁹³ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 8. 2017, sp. zn. I. ÚS 615/17.

⁹⁴ HŮRKA, Petr. Autonomie vůle a ochrana zaměstnance v pracovním právu v éře nového občanského zákoníku. *Acta Universitatis Carolinae – IURIDICA* [online databáze], 2014, č. 4, s. 15 – 23 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: [databáze next.codexis.cz](http://databaze.next.codexis.cz).

⁹⁵ HŮRKA, Petr. Změny v pracovním právu v souvislosti s novým občanským zákoníkem. *Právní rozhledy* [online databáze], 2014, č. 7, s. 233 – 240 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](http://databaze.beck-online.cz).

⁹⁶ BĚLINA, Miroslav a kol. *Pracovní právo*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 166 – 167.

Zaměstnavatel taktéž nemůže sledovat zaměstnance skrz kamerové systémy, pokud by tím docházelo k zásahu do ochrany soukromí a nebyla by splněna podmínka subsidiarity. Jednalo by se například o kamery umístěné na pracovních toaletách.⁹⁷

Ochranná funkce pracovního práva vychází také z omezené náhrady škody způsobené zaměstnancem v rámci plnění svých pracovních úkolů. Pokud zaměstnanec z nedbalosti poruší svou povinnost při plnění svých pracovních povinností, je povinen nahradit zaměstnavateli škodu toliko do maximální výše čtyřapůlnásobku průměrné měsíční mzdy. Pokud však zaměstnanec způsobí škodu úmyslně nebo v opilosti, nahradí způsobenou škodu v celém rozsahu.⁹⁸

V krajních případech v pracovněprávních vztazích může dokonce dojít k tzv. bossingu, který spočívá v určité formě šikanózního chování ze strany zaměstnavatele k zaměstnanci. Má řadu podob, může se jednat o přetěžování, podceňování, neschvalování dovolené, zesměšňování a další. Takový psychický nátlak zpravidla vede k ukončení pracovního poměru ze strany samotného zaměstnance, což je většinou i cílem zaměstnavatele nebo nadřízeného.⁹⁹ A právě takovému jednání musí být zabráněno a je zapotřebí chránit slabého zaměstnance.

2.4 Nezletilý

Nezletilé dítě je z důvodu svého nedostatečného věku a sociální nezralosti vnímáno rovněž jako slabší strana.¹⁰⁰ Nezletilý se nachází v nerovném postavení primárně ke svým rodičům, ale v nerovném postavení se může ocitat i vůči jiným subjektům (např. ke škole).¹⁰¹ Tuto nerovnost se opět zákonodárce snaží vyvážit a poskytuje nezletilému dítěti ochranu.

Ochrana vychází z mezinárodního práva, a to zejména z čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, dle níž musí být při jakékoliv činnosti související s dětmi, předním hlediskem zájem dítěte.¹⁰² Toto reflektuje i česká právní úprava, jelikož zásada nejlepšího zájmu dítěte se projevuje i v občanském zákoníku. Základním korektivem je tedy zájem dítěte, jedná se o neurčitý právní pojem. Toto flexibilní pojetí je vhodné s ohledem na velký rozsah problematiky

⁹⁷ JOUZA, Ladislav. Ochrana osobnosti zaměstnance v pracovněprávních vztazích. *Bulletin advokacie* [online databáze], 2014, č. 6, s. 26 – 30 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

⁹⁸ MARADA, Radim. Náhrada škody způsobené zaměstnancem včetně vymáhání ze strany zaměstnavatele – 1. část. *Mzdová účetní* [online databáze], 2021, č. 2, s. 18 – 23 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: databáze next.codexis.cz.

⁹⁹ VIDRNA, Jan, KOUDELKA, Zdeněk. *Zaměstnanci v objektivu kamer. Právní aspekty monitoringu zaměstnanců*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 110 – 111.

¹⁰⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Ochrana slabší smluvní strany v rodinném právu. *Právník* [online databáze], 2011, roč. 150, č. 4, s. 362 – 377 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: databáze next.codexis.cz.

¹⁰¹ RADVANOVÁ, Senta a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 36 – 37.

¹⁰² Úmluva o právech dítěte, sdělení č. 104/1991 Sb., federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte.

a měnící se společenské hodnoty.¹⁰³ Soudy musí vždy, týká-li se dané řízení dětí, zkoumat a posuzovat nejlepší zájem dítěte. Rozhodovací praxe soudů rozdělila význam pojmu na tři roviny. Zprvce se jedná o hmotné právo nezletilého dítěte na jeho nejlepší zájem jakožto přední hledisko všech činností jej se týkajících, zadruhé se jedná o interpretační princip a zatřetí jde o procesní požadavky, zejména pak požadavek na řádné odůvodnění soudu.¹⁰⁴ Všeobecný komentář č. 14 Výboru pro práva dítěte stanovuje určitá vodítka k posuzování nejlepšího zájmu dítěte, jedná se o: zjištění názoru dítěte; identita dítěte; ochrana rodinného prostředí a udržování vztahů; péče, ochrana a bezpečí dítěte; zranitelné postavení dítěte; právo dítěte na zdraví; právo dítěte na vzdělání.¹⁰⁵

Zájem dítěte musí převážet nad zájmy rodičů, k tomu došlo například v případě, kdy rodiče z náboženských důvodů odmítali léčbu transfuzí krve pro svého nezletilého syna, který byl v ohrožení života. V daném případě byli rodiče omezeni ve svých právech tím, že byl jejich nezletilý syn svěřen do péče léčebného zařízení formou předběžného opatření, ovšem za účelem zahájení léčby, tedy za účelem ochrany jeho zdraví. Zájem dítěte na ochraně jeho zdraví tedy převážel nad zájmy rodičů na odmítání zdravotní péče pro své nezletilé dítě z náboženských důvodů.¹⁰⁶

Nezletilé dítě má také právo být informováno a právo sdělit svůj názor před každým rozhodnutím, jež se dotýká jeho zájmů. Tato práva dítěte odpovídají na druhé straně povinnosti rodiče informovat své nezletilé dítě a zjistit jeho názor. Rozsah participačních práv se odvíjí od rozumové a mravní vyspělosti dítěte, která se postupně vyvíjí. Tato informační práva umožňují v určitém rozsahu vyvážit nerovné a znevýhodněné postavení nezletilého.¹⁰⁷ S tím souvisí i problematika tzv. formulářových žalob vůči nezletilým dětem, přičemž typickým příkladem může být dluh nezletilého dítěte z městské hromadné dopravy, kdy rodič, ne zcela řádně nebo neefektivně, zastupuje své nezletilé dítě. Takové chování rodiče nemůže být na újmu nezletilému dítěti, které nemá možnost být dostatečně informováno o řízení, které je vedeno

¹⁰³ WESTPHALOVÁ, Lenka. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 782 – 785.

¹⁰⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 31.12.2018, sp. zn. II. ÚS 2344/18-3.

¹⁰⁵ Úmluva o právech dítěte a související dokumenty. Obecný komentář č. 14 z roku 2013 k právu dítěte na uplatňování jeho nejlepšího zájmu jako předního hlediska (čl. 3 odst. 1) [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2016 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rp/vybory/pro-prava-ditete/Preklady-dokumentu-OSN.pdf>.

¹⁰⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 20.8.2004, sp. zn. III. ÚS 459/03.

¹⁰⁷ WESTPHALOVÁ, Lenka. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 815 – 818.

proti jeho osobě. Neboť se primárně musí chránit zájem nezletilého dítěte a soudy se musí zabývat otázkou řádnosti a efektivnosti zastoupení nezletilého zákonným zástupcem.¹⁰⁸

Nezletilé dítě má dále právo znát svůj původ, které vychází z Úmluvy o právech dítěte a jedná se o jedno ze základních práv dítěte. Právní vztah rodičů k dítěti se většinou shoduje se vztahem biologickým. Existují však případy, kdy se tento vztah neshoduje a dochází ke složitým a často nepříjemným situacím. V určitých případech může být znalost ohledně biologického příbuzenství pro nezletilé dítě dokonce zásadní s ohledem na jeho případné zdravotní komplikace. V poslední době se problematika týkající se práva dítěte znát svůj původ, a to zejména ve smyslu nesouladu biologického a právního otce, dostává do popředí, zejména pak v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu, Ústavního soudu nebo ESLP. V případě, že nezletilé dítě má svého právního otce, který však není jeho biologickým otcem, mohou nastat četné problémy, například z hlediska zákazu incestu. Další problém může vyvstat ohledně putativního biologického otce a jeho práva na určení otcovství v případě, že právním otcem dítěte je, dle první domněnky otcovství, manžel matky. Takové právo totiž v aktuální právní úpravě neexistuje a biologický otec nemá možnost se domoci sladění biologického a právního otcovství. V každém konkrétním případě bude nutné vycházet z okolností případu a posoudit zájem dítěte s ohledem na základní právo dítěte znát svůj původ.¹⁰⁹

Na místě zde stojí poznamenat i procesní ochranu nezletilého, která se zaměřuje na vyrovnaní nerovnosti slabší strany v civilním soudním řízení. Mezi typickou obecnou zásadu řadíme zásadu rovnosti a z ní vyplývající institut povinného zastoupení v případě nezletilého dítěte a taktéž osoby s omezenou svéprávností. Tyto subjekty je potřeba chránit z důvodu chybějící procesní způsobilosti, proto je nutné, aby byly zastoupeny zákonným zástupcem nebo hmotněprávním či procesněprávním opatrovníkem.¹¹⁰

2.5 Omezený ve svéprávnosti

Osobu, kterou soud dle ustanovení § 55 občanského zákoníku omezil ve svéprávnosti je nutno taktéž považovat za slabší stranu. Samotná svéprávnost znamená, že je osoba způsobilá nabývat pro sebe práva a zavazovat se k povinnostem.¹¹¹ Tato způsobilost je v nezbytném

¹⁰⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 14.11.2019, sp. zn. II. ÚS 3133/19-2.

¹⁰⁹ ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHALOVÁ, Lenka. K souladu biologického a právního otcovství s ohledem na právo dítěte znát svůj původ. *Acta Iuridica Olomucensia* [online databáze], 2017, č. 3, s. 72 – 85 [cit. 18. listopad 2022]. Dostupné z: next.codexis.cz.

¹¹⁰ ŠLEJHAROVÁ, Markéta. Vybrané projevy ochrany „slabší strany“ z pohledu civilního práva procesního. *Bulletin advokacie* [online databáze], 2018, č. 7 – 8, s. 46 – 50 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: next.codexis.cz.

¹¹¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

rozsahu omezena. Omezení ve svéprávnosti je velký zásah do práv osoby, a proto je možné člověka omezit ve svéprávnosti za splnění následujících přísných podmínek: (1) v zájmu člověka, (2) po jeho zhlédnutí, (3) s uznáním jeho práva a jedinečnosti osoby, (4) dále se musí brát v úvahu rozsah schopnosti člověka postarat se o vlastní záležitosti, (5) existence reálné hrozby závažné újmy, v případě neomezení osoby ve svéprávnosti a (6) zároveň nepostačí-li přijmout mírnější opatření, tedy subsidiarita.¹¹²

Po zvážení všech náležitostí a splnění výše uvedených podmínek, soud negativně vymezí rozsah, v jakém omezovaná osoba není schopna právně jednat. Explicitně tedy uvede, pro jaké úkony je osoba omezená a zároveň *a contrario* platí, že ke všem ostatním, nevymezeným, právním úkonům je osoba způsobilá.¹¹³ V opačném případě, kdy by soud rozsah, ke kterým právním úkonům je osoba způsobilá, vymezoval pozitivně, hrozilo by nebezpečí, že by se nepodařilo vymezit všechny právní úkony, a tím by mohlo dojít k ohrožení zájmů osoby omezované ve svéprávnosti.¹¹⁴

Institut omezení ve svéprávnosti slouží primárně k ochraně práv člověka, který pro svou duševní poruchu, která není jen přechodná, není schopen právně jednat. Nemělo by se tedy jednat o sankci, nýbrž o jeho ochranu. Jedná se však o opatření, které je závažným zásahem do osobnostní integrity osoby.¹¹⁵ Z tohoto důvodu je nutné, aby soud důsledně zhodnotil všechny podmínky pro takové omezení. Nelze totiž generálně říci, že je v nejlepším zájmu osobu omezit ve svéprávnosti v minimální míře, nýbrž je zapotřebí individuálně a v konkrétní věci zkoumat nejlepší zájem člověka.¹¹⁶

Osobu omezenou ve svéprávnosti je potřeba chránit, poněvadž se nachází v postavení slabší strany. Jak již bylo uvedeno výše, k omezení svéprávnosti je možné přistoupit až v případě, že nepostačí mírnější nebo méně omezující opatření. Takovým opatřením může být například nápomoc při rozhodování nebo zastoupení členem domácnosti, a až pokud by tyto prostředky nestačily, bylo by možné dojít k omezení ve svéprávnosti. Jako další méně omezující opatření je možnost osobě určit opatrovníka, aniž by se omezila ve svéprávnosti.¹¹⁷ Není ale vhodné či dokonce přípustné, aby osobě, která není schopna obstarat si své základní

¹¹² TINTĚRA, Tomáš. In: KŘIVÁČKOVÁ, Jana a kol. *K pojetí člověka a věci v novém soukromém právu*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 55 – 56.

¹¹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 5. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3547/2011.

¹¹⁴ STANISLAV, Antonín. In: KŘIVÁČKOVÁ, Jana a kol. *K pojetí člověka a věci v novém soukromém právu*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 57 – 60.

¹¹⁵ ČUHELOVÁ, Kateřina. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 205 – 213.

¹¹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 5. 12. 2016, sp. zn. IV. ÚS 1580/16.

¹¹⁷ ČUHELOVÁ, Kateřina. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 205 – 213.

životní potřeby, byť má plnou a neomezenou svéprávnost, byl ustanoven pouze opatrovník dle § 465 občanského zákoníku. Mohlo by totiž dojít ke zneužití daného opatření.¹¹⁸

Za další ustanovení chránící zájmy osoby omezené ve svéprávnosti je možné považovat § 64 občanského zákoníku, dle kterého není možné osobu omezit ve svéprávnosti v běžných záležitostech života. Jedná se typicky o nákupy běžných potravin, přeprava veřejnými dopravními prostředky, návštěvy kulturních a společenských zařízení a jiné periodicky se opakující potřeby fyzické osoby. Soud nemůže osobu omezit ve svých základních právech a svobodách, nemůže osobu omezit ani v neprávnických jednáních, jako je například rozhodnutí, s kým se chce osoba navštěvovat.¹¹⁹

Současně ustanovení § 65 občanského zákoníku chrání osobu omezenou ve svéprávnosti, když stanoví, že jednání, ke kterému nebyl způsobilý, může být prohlášeno za neplatné pouze v případě, že mu působí újmu a dále upravuje možnost dodatečného schválení platnosti právního jednání opatrovníkem. Dle starého občanského zákoníku bylo nutné, aby úkon, ke kterému nebyla osoba způsobilá a byl tak neplatný, učinil znovu opatrovník, i když to bylo osobě omezené ve svéprávnosti ku prospěchu. Tato úprava byla přísná a byla podrobena kritice, proto bylo přijato zmiňované ustanovení, které více chrání zájmy osoby omezené ve svéprávnosti.¹²⁰ S tímto souvisí i možnost osoby omezené ve svéprávnosti darovat nebo přijmout dar, jež má malou hodnotu nebo se jedná o dar vzhledem k okolnostem obvyklý. V kontextu s § 65 občanského zákoníku však může osoba omezená ve svéprávnosti přijmout dar větší hodnoty v případě, že jí nebude působit újmu. Každou situaci je nutné individuálně posoudit a určit, zda je takové darování nesvéprávnému na újmu či nikoliv.¹²¹

Osobu omezenou ve svéprávnosti je nutné chránit i v procesním právu, a to zvláště zásadami, které jsou typické pro nesporné soudnictví. Jedná se zejména o zásady vyšetřovací a oficiality.¹²²

Samotné opatření omezení svéprávnosti je velkým zásahem do práv a povinností osoby. Toto opatření však především slouží k ochraně zájmů fyzických osob, na druhou stranu je ale

¹¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16.1.2019, sp. zn. 30 Cdo 2211/2018.

¹¹⁹ LOMOZOVÁ, Andrea, SPÁČILOVÁ, Zuzana. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 120 – 121.

¹²⁰ ČUHELOVÁ, Kateřina. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 238.

¹²¹ KASÍK, Petr, BEDNÁŘ, Václav. In: HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055 – 3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 15 – 16.

¹²² HAMULÁKOVÁ, Klára, KŘIVÁČKOVÁ, Jana. In: KŘIVÁČKOVÁ, Jana a kol. *K pojetí člověka a věci v novém soukromém právu*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 65 – 77.

nutné takovou osobu chránit i z opačné strany, tedy aby nedocházelo ke zneužívání tohoto institutu.

2.6 Pacient

Další slabší stranou, byť ne tolik typickou, avšak neméně důležitou je pacient. Na druhé straně stojí poskytovatel zdravotních služeb, který má s pacientem smluvní závazek, a to konkrétně smlouvu o péči o zdraví. V rámci tohoto závazku se pacient nachází v postavení slabší, obzvláště zranitelné, strany. Důvody slabosti pacienta lze shledat zejména v jeho nedostatečné vědomosti a odbornosti. Naproti tomu se nachází lékař, který dokáže diagnostikovat případné poruchy zdraví, odborně je interpretovat a určit jejich léčbu, takové odborné vědomosti však pacientovi chybí. Dále pacienta může v jisté míře ovlivňovat i stres, který s sebou přináší zdravotní služby. Důležitým důvodem, který činí z pacienta slabší stranu je také fakt, že dochází k přímému zásahu do jeho tělesné integrity a riskuje tak své zdraví.¹²³

Mezi poskytovatelem zdravotních služeb a pacientem je značná informační asymetrie, kterou se zákonodárce snaží vyvážit tím, že poskytovateli ukládá řadu významných povinností a pacientovi naopak práv.¹²⁴ Pacientovi například náleží právo na svobodný a informovaný souhlas se zdravotními službami, právo na poskytování zdravotních služeb na náležité odborné úrovni, právo na volbu poskytovatele zdravotních služeb. Mezi povinnosti poskytovatele řadíme zejména povinnost poskytovat zdravotní služby na náležité odborné úrovni, informovat pacienta o jeho zdravotním stavu, o ceně poskytovaných služeb, má také povinnost mlčenlivosti atp.¹²⁵

Poskytovatel má tedy postavení tzv. odborníka, profesionála a v souladu s ustanovením § 5 občanského zákoníku jsou na něho kladeny vyšší nároky. Odborník, zde si je možné představit typicky lékaře, musí vystupovat navenek jako příslušník daného povolání, k němuž se odbornost váže a teprve poté po něm lze požadovat zvýšenou požadovanou péči. Za tuto péči lze předpokládat poskytování zdravotních služeb při dodržování postupu *lege artis*¹²⁶ a v souladu s pravidly vědy a s uznávanými postupy, při zohlednění souvisejících konkrétních

¹²³ KEISLER, Ivo. Práva pacientů coby prostředek ochrany slabší strany. In: KYSELOVSKÁ, T. COFOLA 2014: the Conference Proceedings [online], Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 458 – 468. [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2014/COFOLA_2014_sbornik.pdf.

¹²⁴ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a kol. *Zdravotnictví a právo*. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 239 – 287.

¹²⁵ Zákon č. 372/2011 Sb., zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁶ MELZER, Filip, CSACH, Kristián. In: MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1 – 117*. Praha: Leges, 2013, s. 93 – 99.

okolností pacienta a možností poskytovatele zdravotních služeb.¹²⁷ Za takového odborníka lze předpokládat i tzv. přírodního léčitele, kde na druhé straně stojí zákazník, který je pacientem svého druhu. Zákazník se nachází, stejně jako pacient, ve slabším postavení s ohledem na jeho duševní a fyzické rozpoložení, věk či důvěřivost. Zvláštní oslabení zákazníka přírodních léčitelů lze shledávat i v určitém zoufalství tkvějící z dlouhodobé neúčinnosti zdravotních služeb.¹²⁸

Mimo jiné je možné pacienta chránit skrze zvláštní právní instituty, mezi které je možné řadit zastánčí spolky pacientů, patientské organizace nebo patientského důvěrníka. Všechny tyto instituty se snaží posílit procesní i další práva pacienta. Zastánčí spolky pacientů jsou právnické osoby, které v obecném rozměru chrání veřejný zájem, blaho a zájmy pacientů. Chrání hromadné porušování práv a povinností, překračují tak individuální případy protiprávnosti.¹²⁹ Dalším ochranným institutem je patientská organizace, jedná se o nový institut zavedený novelou zákona o zdravotních službách v lednu 2022 do ustanovení § 113f. Tato organizace spočívá zejména v pomoci a ochraně práv pacientů a jejich zájmů. Členy patientské organizace jsou většinou nemocné či postižené osoby.¹³⁰ Dále nelze opominout ani institut důvěrníka neboli patientského důvěrníka, kterého nalezneme v obecné části občanského zákoníku. Využívá se v případě převzetí osoby do zdravotnického zařízení bez jeho souhlasu. V takovém případě je hospitalizovaná osoba ve značné nevýhodě, jelikož je omezena ve výkonu svých základních práv, nemůže opustit nemocnici a je obvykle pod vlivem silných léků. Patientský důvěrník vystupuje mezi pacientem a poskytovatelem zdravotních služeb, poskytuje pacientovi ochranu jeho práv zejména tím, že může uplatňovat pacientova procesní práva, jako například podávat opravné prostředky a také může v řízení zprostředkovávat názory pacienta.¹³¹

I z hlediska procesního práva se pacient chrání. Ústavní soud dospěl k tomu, že soudy mají možnost obrátit důkazní břemeno týkající se informací, které měly být zaznamenány ve zdravotnické dokumentaci ve prospěch pacienta v případě, že poskytovatel porušil svou

¹²⁷ Zákon č. 372/2011 Sb., zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁸ TELEČ, Ivo. Právní status přírodních léčitelů. *Právní rozhledy* [online databáze], 2016, č. 15-16, s. 515 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: beck-online.cz.

¹²⁹ TELEČ, Ivo. Zastánčí spolky pacientů nebo pojištěnců. *Zdravotnické právo a bioetika* [online]. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2017, č. 9. [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://zdravotnickepravo.info/zastanci-spolky-pacientu-nebo-pojistencu/>.

¹³⁰ Zákon č. 372/2011 Sb., zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů.

¹³¹ DURAJOVÁ, Zuzana. Institut patientského důvěrníka jako cesta ke zlepšení přístupu lidí v nedobrovolné hospitalizaci ke spravedlnosti. *Právní rozhledy* [online databáze], 2022, č. 3, s. 95 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](http://beck-online.cz).

povinnost řádně vést zdravotnickou dokumentaci pacienta a pacient zároveň tvrdí, že mu vznikla újma na základě protiprávního jednání poskytovatele zdravotních služeb. Je však nutné podotknout, že takovýto výjimečný prostředek lze použít až *ultima ratio*.¹³² Tento postup se jeví jako správný, nicméně může být kritizován z důvodu nekonkrétnosti a ponechání řešení věci *ad hoc* dle úvahy soudu.¹³³

2.7 Klient

Dalším představitelem slabší strany je klient ve vztahu k advokátovi. Klient se nachází ve slabším postavení s ohledem na rozdílné znalosti v právu, jelikož advokát vystupuje jako expert a profesionál hlásící se k odbornému výkonu a naplňuje tak znaky ustanovení § 5 občanského zákoníku. Advokát nesmí ve vztahu ke klientovi zneužívat své rozsáhlejší znalosti a prohlubovat tak mezi nimi závislost a vzájemnou nerovnováhu.¹³⁴

Advokátovi plyne řada povinností ze stanovských předpisů, které je povinen při výkonu advokacie dodržovat a které zároveň v určité míře ochraňují klienta. Primárně je advokátovou povinností ochraňovat práva a zájmy svého klienta v souladu s jeho pokyny a tato práva prosazovat.¹³⁵ To znamená, že je povinen činit vše ve prospěch svého klienta a využít k tomu všechny zákonné možnosti a prostředky. Limitem mu jsou pouze právní či stanovské předpisy a pokyny klienta.¹³⁶

Advokát je při výkonu advokacie povinen dodržovat pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže, které jsou upraveny v usnesení představenstva České advokátní komory č. 1/1997 Věstníku, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky. Advokát by se měl chovat poctivě, slušně a čestně. Měl by přispívat k důstojnosti a vážnosti advokacie. Při svých projevech by měl dodržovat úctu a zdvořilost. V případě porušení povinností stanovených právními nebo stanovskými předpisy, vzniká advokátovi kárná odpovědnost.¹³⁷

Vztah mezi klientem a advokátem je zpravidla založen uzavřením smlouvy o poskytování právních služeb, jejímž obsahem jsou pokyny klienta, kterými se advokát musí řídit, jsou-li

¹³² Nález Ústavního soudu ze dne 9.5.2018, sp. zn. IV. ÚS 14/17.

¹³³ BALARIN, Jan. Míra důkazu a důkazní břemeno v kontextu hodnocení důkazů v soudní praxi. *Bulletin advokacie* [online databáze], 2019, č. 1-2, s. 25 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹³⁴ ŠUSTOVÁ, Jana. *Odpovědnost za škodu způsobenou při výkonu právníkové profese*. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 16 – 20.

¹³⁵ Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů.

¹³⁶ ČÁP, Petr. In: SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a kol. *Zákon o advokacii. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 106 – 108.

¹³⁷ Tamtéž, s. 108 – 111.

v zákonných mezích. Jelikož advokát vystupuje jako silnější strana, která zná právo, je povinen klientovi vysvětlit právní okolnosti týkající se klientova případu, je také povinen klienta průběžně informovat o průběhu jeho případu, aniž by ho o to klient výslovně žádal. Pokud by advokát, coby odborník, nesouhlasil s klientovými pokyny, ačkoli by nebyly v rozporu se zákonem, měl by klientovi srozumitelně vysvětlit a poučit ho, proč shledává jeho pokyn jako neefektivní a proč ho nedoporučuje. Pokud by však klient trval na svém pokynu, advokát je povinen se jím řídit a respektovat ho. Advokát by měl klientovi sdělit všechny výhody a nevýhody plynoucí ze sporu, aby se klient mohl kvalifikovaně rozhodnout, zda například hodlá své právo uplatňovat soudně a zda je ztotožněn s možným neúspěchem nebo délkou soudního řízení.¹³⁸

Smluvní vztah mezi klientem a advokátem je založen na smluvní volnosti, avšak klientovi svědčí větší svoboda než advokátovi. Klient si může svobodně vybrat advokáta a taktéž advokát může klienta svobodně odmítnout. Nicméně advokát je omezen v případě přijetí klienta, jelikož zákon ukládá advokátovi povinnost odmítnout klienta, pokud jsou naplněny zákonné podmínky pro obligatorní odmítnutí právních služeb. Jedná se zejména o případy, kdy by mohlo dojít ke kolizi zájmů potencionálního klienta.¹³⁹

Ukončení smlouvy mezi klientem a advokátem rovněž zvýhodňuje klienta, poněvadž klient může vypovědět smlouvy kdykoliv, a to i bez udání důvodu. Advokát je ale v tomto směru omezen, protože může vypovědět smlouvu s klientem pouze v případě naplnění zákonných výpovědních důvodů (např. dojde-li k narušení důvěry). Ochrana klienta plyne i z ustanovení, které po zániku smlouvy zakládá advokátovi povinnost činit po určitou dobu veškeré neodkladné úkony, aby klientovi nevznikla újma na jeho právech nebo oprávněných zájmech.¹⁴⁰ Může ale dojít i k ukončení zastoupení na základě oboustranné dohody, v takovém případě je advokát povinen poučit klienta o následcích plynoucí z ukončení zastupování a další důležité skutečnosti, jako je běh lhůt a možnosti promlčení klientových práv či nároků.¹⁴¹

Důležitý institut chránící práva a zájmy klienta je povinnost mlčenlivosti, kterou je advokát povinen dodržovat. Je zapotřebí, aby se chránily, jak veškeré důvěrné informace sdělené advokátovi, tak i všechny dostupné písemnosti nebo jiné listiny.¹⁴²

¹³⁸ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a kol. *Advokátní právo*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 135 – 145.

¹³⁹ Tamtéž, s. 146 – 151.

¹⁴⁰ ČÁP, Petr. In: SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a kol. *Zákon o advokacii. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 133 – 137.

¹⁴¹ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a kol. *Advokátní právo*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 146 – 151.

¹⁴² Tamtéž, s. 137 – 156.

Advokát je klientovi odpovědný za újmu, kterou mu způsobil při výkonu advokacie. Jedná se o objektivní odpovědnost, tedy bez ohledu na zavinění. Odpovědnost advokáta nastává v případě splnění tří podmínek, kterými jsou výkon advokacie, vznik škody a příčinná souvislost mezi vznikem škody a výkonem advokacie.¹⁴³ Advokát tedy určitým způsobem pochybí a klientovi v důsledku toho vznikne škoda. Jako příklad je možné uvést zmeškání lhůty k určitému úkonu, na základě čehož vznikne klientovi škoda. Složitější otázkou se může jevit, zda je advokát odpovědný i za nesprávný právní názor. Dle J. Šustové advokát v takovém případě nebude odpovědný, nejednalo-li se o zcela zjevně nesprávný názor, čímž lze například rozumět, je-li advokátův názor zcela v rozporu se zněním zákona. Advokát se může liberovat z odpovědnosti za škodu pouze, prokáže-li, že nemohl škodě zabránit ani kdyby vynaložil veškeré úsilí, které po něm bylo možné požadovat.¹⁴⁴ Obecně je možné, aby si strany ujednaly omezení nebo vyloučení odpovědnosti, takové ujednání ale musí být v souladu s obecnou právní úpravou, zejména s § 2898 občanského zákoníku.¹⁴⁵ A s ohledem na to, že klient (není-li podnikatelem nebo je-li podnikatelem, ale právní pomoc nesouvisí s jeho podnikáním) bude zpravidla v postavení slabší strany, nemůže se práva na náhradu škody vzdát a nelze ho ani omezit či zcela vyloučit.¹⁴⁶

Klient se s ohledem na svou neznalost a nezkušenost vůči advokátovi nachází v postavení slabší strany a požívá tak ochrany svých práv a zájmů. Nicméně v souladu s § 3 odst. 2 písm. c) občanského zákoníku nesmí ze své neschopnosti bezdůvodně těžit k újmě advokáta.¹⁴⁷

2.8 Člen spolku

Představitelem slabší strany ve spolkovém právu je člen spolku. Klíčovou zásadou spolkového práva je sice spolková samospráva, ze které vyplývá, že by stát neměl zasahovat do jejího výkonu, avšak výjimkou bude právě zásah státu v zájmu ochrany slabší strany, kterým je člen spolku.¹⁴⁸ V právní úpravě spolků je tak možné najít kogentní ustanovení, která omezují smluvní autonomii s cílem chránit práva členů spolku.¹⁴⁹

¹⁴³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1862/2001.

¹⁴⁴ ŠUSTOVÁ, Jana. *Odpovědnost za škodu způsobenou při výkonu právnické profese*. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 16 – 26.

¹⁴⁵ MELZER, Filip. Civilní odpovědnost za poradenství advokátem. *Bulletin advokacie* [online databáze], 2018, č. 11, s. 15 – 20 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹⁴⁶ ŠUSTOVÁ, Jana. *Odpovědnost za škodu způsobenou při výkonu právnické profese*. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 16 – 26.

¹⁴⁷ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a kol. *Advokátní právo*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 146 – 151.

¹⁴⁸ TELEČ, Ivo. Zásady nového spolkového práva. *Právní rozhledy* [online databáze], 2013, č. 22, s. 763 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹⁴⁹ BRIM, Luboš. In: RONOVSÁ, Kateřina a kol. *Nové spolkové právo v otázkách a odpovědích*. Praha: Nakladatelství Leges, 2014, s. 70 – 73.

Člen spolku se ocitá v nevýhodném postavení zejména s ohledem na jeho organizační slabost. Zákonodárce se pak snaží zachovat rovnost mezi členy spolku a zakotvuje zákaz bezdůvodně zvýhodňovat nebo znevýhodňovat svého člena. Účelem je, aby všichni členové spolku měli zásadně stejné možnosti k výhodám vyplývajícím ze členství v daném spolku.¹⁵⁰

Člena spolku je také nutné chránit v případě jeho vyloučení, a proto zákon stanovuje pravidla a postup k ochraně jeho zájmů a práv. Důvody vyloučení by měly být zakotveny ve stanovách, případně je možné podpůrně použít zákonný důvod, kterým je závažné porušení povinnosti.¹⁵¹ Pokud by spolek vyloučil člena, aniž by byl sdělen důvod vyloučení, jednalo by se o porušení základního práva člena spolku svobodně se sdružovat vyplývajících z Listiny základních práv a svobod.¹⁵² Podmínkou řádného vyloučení je právo člena, o jehož vyloučení se jedná, mít možnost se seznámit s návrhem na jeho vyloučení, vyjádřit se k němu a bránit se proti němu. Jedná se o právo obhajoby. Spolek je také povinen (v případech, kdy je to možné) vyzvat člena spolku k nápravě a k tomuto mu určit přiměřenou lhůtu. Pokud nedojde k dobrovolné nápravě, může dojít k jeho vyloučení. Vyloučený člen spolku má další možnost ochrany a to, aby v zákonné lhůtě podal návrh na přezkum k rozhodčí komisi. Jedná se o odvolací institut umožňující ochránit člena spolku před nezákonným vyloučením. Další možností pro vyloučeného člena spolku je soudní ochrana. Takový státní zásah do spolkové samosprávy je ospravedlněn potencionálním zásahem do práv člena spolku.¹⁵³

Členovi spolku je zaručeno právo na účast zasedání spolku a právo na vysvětlení ohledně záležitostí spolku, čímž se taktéž zvyšuje jeho ochrana.¹⁵⁴

Dle M. Janouška by měl člen spolku v jistých případech dokonce požívat spotřebitelské ochrany. Členství ve společnosti je totiž možné rozdělit do dvou rovin, a to na složku osobní, s níž se pojí práva účastnit se na činnosti spolku, a na složku majetkovou, která představuje typicky členský příspěvek člena. Nicméně majetková složka je fakultativní a složka osobní je pojmovým znakem samotného spolku a jedná se tak o složku obligatorní. V případě, že by členství bylo podmíněno členským příspěvkem, za což by následně členovi náleželo právo na plnění nějaké služby či zboží ze strany spolku a zároveň by byla potlačena práva člena na podílení se na činnosti spolku, dalo by se mluvit o spotřebitelském vztahu mezi spolkem a

¹⁵⁰ LASÁK, Jan. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 837–841.

¹⁵¹ BRIM, Luboš. In: RONOVSÁ, Kateřina a kol. *Nové spolkové právo v otázkách a odpovědích*. Praha: Nakladatelství Leges, 2014, s. 122 – 126.

¹⁵² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 12. 2010, sp. zn. 28 Cdo 2976/2010.

¹⁵³ BODEČKOVÁ, Jana. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 912 – 920.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 938 – 939.

členem spolku. Členství by bylo založeno zejména na složce majetkové a ve svém důsledku by se vztah mezi členem spolku a spolkem rovnal vztahu spotřebitelskému. V takovém případě by bylo nutné, aby člen spolku požíval stejné ochrany jako spotřebitel.¹⁵⁵

2.9 Obchodní zástupce

Obchodní zástupce se také ocitá v postavení slabší strany a je zapotřebí ho chránit. Obchodním zástupcem rozumíme nezávislého podnikatele, který pro zastoupeného a na jeho účet dlouhodobě vyvíjí činnost, která směřuje k uzavírání určitého druhu obchodů.¹⁵⁶ Slabost, respektive nevýhoda, obchodního zástupce vyplývá zejména z nerovnosti ve vyjednávací síle stran. Taková vyjednávací síla může mít například podobu ekonomické závislosti, hospodářského postavení, kupní nebo tržní síly, dominantního postavení atp.¹⁵⁷ Nevýhoda obchodního zástupce rovněž vyplývá z jeho informační asymetrie.¹⁵⁸ Může však dojít k situaci, kdy obchodní zástupce, byť se stále bude jednat o statusově slabší stranu, bude v konečném důsledku stranou silnější, například z důvodu závislosti zastoupeného na obchodním zástupci.¹⁵⁹

Vztah mezi obchodním zástupcem a zastoupeným je možné v určitých případech, kdy je obchodní zástupce v existenční závislosti na zastoupeném, rovněž přirovnat k zaměstnaneckému vztahu.¹⁶⁰

Ochrana obchodního zástupce se ve velkém rozsahu vyvinula na evropské úrovni, zásadním předpisem je přitom směrnice č. 86/653/EHS, o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců, která byla harmonizována do našeho právního řádu.¹⁶¹ Ve směrnici je možné najít jako příklad ochrannářského ustanovení právo obchodního zástupce na odškodnění nebo náhradu škody po zániku smlouvy. Jedná se o kogentní ustanovení.¹⁶² Nicméně směrnice obsahuje i dispozitivní ustanovení a dává tak větší prostor

¹⁵⁵ JANOUŠEK, Michal. Člen spolku jako spotřebitel? *Časopis pro právní vědu a praxi* [online], 2015, č. 2, s. 224 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5291/4376>.

¹⁵⁶ HORÁK, Pavel. In: HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055 – 3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 877 – 882.

¹⁵⁷ BEJČEK, Josef. *Smluvní svoboda a ochrana slabšího obchodníka*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2016, s. 35 – 37.

¹⁵⁸ BEJČEK, Josef. In: BEJČEK, Josef a kol. *Obchodní smlouvy. Závazky v podnikání*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 385 – 408.

¹⁵⁹ BEJČEK, Josef. *Smluvní svoboda a ochrana slabšího obchodníka*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2016, s. 35 – 37.

¹⁶⁰ BEJČEK, Josef. In: BEJČEK, Josef a kol. *Obchodní smlouvy. Závazky v podnikání*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 385 – 408.

¹⁶¹ HORÁK, Pavel. In: HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055 – 3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 877 – 882.

¹⁶² Rozsudek SDEU ze dne 9. 11. 2000, *Ingmar GB Ltd v. Eaton Leonard Technologies Inc*, C-381/98.

smluvní svobodě. Protože kogentní ustanovení nemusí vždy nutně vést k ochraně slabší strany, ale někdy tomu může být právě naopak. Smluvní strany si například mohou smluvně upravit či dokonce vyloučit nárok obchodního zástupce na provizi.¹⁶³

Z občanského zákoníku vyplývá slabší postavení obchodního zástupce z ustanovení § 2519.¹⁶⁴ Jedná se totiž o výčet kogentních a polokogentních ustanovení, tedy výčet ujednání, která jsou zakázána bez dalšího a ujednání, která jsou zakázána pouze, jsou-li v neprospěch slabší strany, tedy obchodního zástupce.¹⁶⁵

Jak již bylo zmíněno, mezi obchodním zástupcem a zastoupeným je informační asymetrie. Za účelem vyvážení této nevýhody má zastoupený informační povinnost. Musí obchodnímu zástupci sdělit veškeré údaje nezbytné k plnění jeho povinností, jelikož splnění této povinnosti je pro obchodního zástupce zásadní, neboť pouze s poskytnutými údaji je schopen řádně plnit své smluvní povinnosti. Zastoupený je dále povinen obchodnímu zástupci sdělit informaci, zda zprostředkovaný obchod, přijal, odmítl či nesplnil z něj plynoucí povinnost. Důležitost této informace tkví v tom, že provize obchodního zástupce se odvíjí od uzavření, respektive neuzavření, jím zprostředkovaného obchodu. Splněním těchto povinností se do jisté míry vyváží informační deficit mezi smluvními stranami.¹⁶⁶

2.10 Minoritní akcionář

Slabší stranu je možné nalézt i v obchodním právu, a to zejména v kapitálových společnostech, tato kapitola se věnuje konkrétně minoritnímu akcionáři v postavení slabší strany. Minoritní akcionář má zásadně menší vliv na vedení společnosti, jelikož rozsah vlivu se u akciové společnosti zpravidla odvíjí od výše akcií, tedy výše investice akcionáře do společnosti. Nevýhoda menšinového akcionáře spočívá zejména v omezené možnosti prosazování svých zájmů a uplatnění vlivu. Akcionář, aniž by nutně muselo jít pouze o minoritního akcionáře, se rovněž nachází v nevýhodném postavení, nemá-li dostatečné odborné znalosti a zkušenosti (tato slabost však nebude vyvažována ochranou slabší strany).¹⁶⁷

¹⁶³ Stanovisko generální advokátky Tamary Čapeta ze dne 9. 6. 2022, *Rigall Arteria Management Sp. z o. o. sp. k. v. Bank Handlowy w Warszawie S.A.*, C-64/21.

¹⁶⁴ BEJČEK, Josef. *Smluvní svoboda a ochrana slabšího obchodníka*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2016, s. 52.

¹⁶⁵ KINDL, Jiří. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 2679 – 2680.

¹⁶⁶ BEJČEK, Josef. In: BEJČEK, Josef a kol. *Obchodní smlouvy. Závazky v podnikání*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 385 – 408.

¹⁶⁷ POKORNÁ, Jarmila. In: ČERNÁ, Stanislava a kol. *Obchodní korporace a ochrana slabší strany*. Praha: Wolters Kluwer, 2017 s. 41 – 57.

Zákonodárce s cílem ochránit menšinového společníka přijal tzv. zvláštní korporální práva, která však nenáleží každému menšinovému akcionáři bez dalšího, nýbrž pouze kvalifikovanému.¹⁶⁸ Měřítkem, zda taková strana požívá ochrany skrz zvláštní korporální práva, bude výše vkladů akcionáře. Tudíž, ne všichni menšinoví akcionáři požívají této zvláštní ochrany. Důvod tohoto pojetí lze shledávat v omezení případného zneužívání zvláštních práv ze stran menšinových akcionářů.

Mezi zvláštní práva kvalifikovaného akcionáře patří právo žádat svolání mimořádné valné hromady a navrhnout pořad jejího jednání, právo požadovat doplnění programu zasedání valné hromady, právo žádat přezkum působnosti představenstva nebo statutárního ředitele, právo žádat přezkum zprávy o vztazích a právo podat akcionářskou žalobu.¹⁶⁹

Zákon o obchodních korporacích upravuje tzv. squeeze-out, kterým se rozumí právo výkupu účastnických cenných papírů. V případě, že akcionář vlastní alespoň 90% podílu na základním kapitálu nebo alespoň 90% podílu na hlasovacích právech ve společnosti, má právo nabýt i zbývající účastnické cenné papíry.¹⁷⁰ Ústavní soud se zabýval ústavností tohoto institutu a došel k závěru, že neshledává rozpor s ústavním pořádkem. Dokonce má za to, že v určitých případech může být squeeze-out minoritním akcionářům ku prospěchu, což odůvodňuje tím, že akcie minoritního akcionáře mohou klesat na své hodnotě, a v konečném důsledku může být pro minoritního akcionáře výhodnější převod akcií na hlavního akcionáře za přiměřené protiplnění než vlastnit v určitých případech téměř neprodejné akcie.¹⁷¹

Rozhodování v akciové společnosti stojí na zásadě většinového rozhodování, tu je však potřeba v nezbytném rozsahu vyvážit právě ochranou minoritních akcionářů. Účelem je, aby nedocházelo k ovládnutí společnosti většinovými akcionáři na úkor menšinovým. Je nezbytné, aby se mezi oběma zásadami našla vyváženost.¹⁷²

¹⁶⁸ ČERNÁ, Stanislava. In: ČERNÁ, Stanislava a kol. *Právo obchodních korporací*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 140 – 143.

¹⁶⁹ Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷⁰ ŠTENGLOVÁ, Ivana. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 736 – 740.

¹⁷¹ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 56/05.

¹⁷² POKORNÁ, Jarmila. In: ČERNÁ, Stanislava a kol. *Obchodní korporace a ochrana slabší strany*. Praha: Wolters Kluwer, 2017 s. 41 – 57.

3 Společné znaky – příčiny slabosti

Mezi obecné typizované příčiny slabosti, s ohledem na ustanovení § 3 odst. 2 písm. c) občanského zákoníku, patří nedostatek věku, rozumu nebo závislost postavení. Nejedná se však o vyčerpaný výčet, neboť příčinou slabosti může být i tíseň, nezkušenost, lehkomyšlnost jedné strany, ekonomická situace stran, informační deficit, zdravotní stav, společenské postavení atp.¹⁷³ Je však zapotřebí vymezit hranici, kdy se takto slabá strana bude chránit v soukromém právu, neboť ne každá slabší strana bude takovou ochranou disponovat. Pro účely této práce se však zabývám toliko subjekty, jejichž slabost je natolik významná, že takovou ochranou disponují.

M. Janoušek nalézá kritérium pro určení takové slabosti v omezeném přístupu ke smluvní svobodě. Jedná se o situaci, ve které slabší smluvní strana nedisponuje zcela smluvní svobodou a smluvní strany se nacházejí v nerovném přístupu k takové svobodě. Relevantní tedy je, že určitá slabost vede k omezení ve smluvní svobodě jedné ze stran. Tento přístup vychází například z ustanovení týkající se adhezních smluv.¹⁷⁴ Takto určená smluvní strana bude disponovat soukromoprávní ochranou slabší strany, coby jednou z hlavních zásad soukromého práva.

Příčiny slabosti je možné rozdělit na příčiny vnitřní a vnější, jimiž se věnuji v následující části této práce.

3.1 Vnitřní příčiny

Vnitřní příčiny slabosti vyplývají z vlastností samotného subjektu. Jedná se o sociálně zranitelné subjekty.¹⁷⁵ Z obecných příčin slabostí dle ustanovení § 3 odst. 2 písm. c) občanského zákoníku je možné podřadit pod vnitřní slabosti nedostatek věku a nedostatek rozumu. Dle mého názoru sem dále patří i nedostatek znalostí. V důsledku těchto slabostí nemá daná osoba smluvní svobodu v tom smyslu, že není schopna vyjádřit svou vůli a řádně hájit své zájmy.

Typickým představitelem, který se ocitá v postavení slabšího z důvodu nedostatku věku, je nezletilý. Slabost vyplývá z jeho omezeného rozsahu rozumové a volní vyspělosti, kterou nabývá postupně v průběhu života. Obecně platí vyvratitelná právní domněnka, že nezletilé dítě je způsobilé k takovým právním úkonům, které jsou přiměřené jeho rozumové a

¹⁷³ JANOUŠEK, Michal. *Ochrana slabší smluvní strany v občanském zákoníku*. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 6 – 8, s. 83 - 87.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 110 – 111.

¹⁷⁵ ELIÁŠ, Karel. Teoretické vymezení slabší strany v soukromém právu. *Soudce* [online databáze], 2015, č. 12, s. 13 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: databáze aspi.cz.

volní vyspělosti. Toto kritérium je zapotřebí vždy individuálně zkoumat v konkrétním případě,¹⁷⁶ aby se zhodnotilo, zda nezletilé dítě mělo v tom kterém právním jednání svéprávnost. A v případě, že takový nezletilý nebyl způsobilý, zda se uplatní ochranné normy či nikoliv.

Nedostatek rozumu je příčinou slabosti zejména osoby omezené ve svéprávnosti, ale je možné, že se prolínají se slabostí i nezletilých dětí nebo zletilých a plně svéprávných osob. Ochranu z důvodu nedostatku rozumu však nebude disponovat osoba, pokud jedná lehkomyšlně nebo neuvážlivě. Jedná se o projev korektivu, že nikdo nesmí bezdůvodně těžit z vlastní neschopnosti.¹⁷⁷ Vodítkem pro určení nedostatku rozumu bude zejména rozum průměrného člověka dle vyvratitelné právní domněnky zakotvené v § 4 odst. 1 občanského zákoníku. Tímto termínem se určuje míra péče a opatrnosti osoby, kterou je možné předpokládat u běžného člověka v totožné situaci.¹⁷⁸ Jedná se o interpretační pravidlo, které napomáhá určit, zda nedostatek rozumu naplňuje tak významnou nevýhodu dané strany, že ji bude potřeba chránit dle základní zásady ochrany slabší strany.

Další vnitřní příčinou slabosti je nedostatek znalostí. Může se taktéž hovořit o informačním deficitu slabší smluvní strany. Za slabší smluvní stranu, která se v tomto postavení nachází zpravidla kvůli jejím nedostatečným znalostem oproti odborníkovi, považují pacienta, klienta nebo spotřebitele. Důvodem ochrany jsou zejména rozdílné znalosti, zkušenosti nebo vzdělání mezi smluvními stranami. Zároveň slabší strana v daném právním vztahu vystupuje jako průměrný rozumný člověk popsany výše. Podmínkou je však pouhé přihlášení odborníka k danému odbornému výkonu, nemusí se tedy fakticky o odborníka jednat.¹⁷⁹ Chrání se tím právní jistota veřejnosti a slabší strany.

3.2 Vnější příčiny

Vnější příčiny slabosti vyplývají z okolností týkajících se smluvní strany. Z obecných příčin slabostí dle ustanovení § 3 odst. 2 písm. c) občanského zákoníku je možné pod vnější slabosti podřadit závislost svého postavení.

¹⁷⁶ ČUHELOVÁ, Kateřina. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 87 – 90.

¹⁷⁷ JANOUŠEK, Michal. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 22 – 30.

¹⁷⁸ PAŠEK, Martin. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 30 – 32.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 32 – 33.

Závislost postavení vyplývá z ekonomické zranitelnosti osoby,¹⁸⁰ a může tak mít podobu ekonomické závislosti slabší smluvní strany na straně silnější. Ekonomickou závislost je možné chápat jako určitou ekonomickou převahu jedné strany, která může spočívat v potřebě slabší strany. Taková potřeba má podobu zejména v potřebě zaměstnání (z důvodu zabezpečení svého živobytí) nebo v potřebě bydlení (z důvodu zabezpečení svých základních životních potřeb). Takové subjekty (např. nájemce, zaměstnanec¹⁸¹) jsou zcela nebo zčásti závislé na druhé straně (např. pronajímateli, zaměstnavateli), jelikož smluvní vztah mezi nimi je pro slabší stranu zcela zásadní z důvodu uspokojování základních životních potřeb.

Ekonomická závislost dále vyplývá typicky i ze spotřebitelských vztahů. Nerovnováha mezi stranami je založena zejména rozdílným postavením na trhu, rozdílnými znalostmi, zkušenostmi nebo informacemi o předmětu smluvního vztahu. V těchto vztazích dochází k velké smluvní asymetrii mezi stranami.

¹⁸⁰ ELIÁŠ, Karel. Teoretické vymezení slabší strany v soukromém právu. *Soudce* [online databáze], 2015, č. 12, s. 13 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: databáze aspi.cz.

¹⁸¹ Za určitých předpokladů i obchodní zástupce, jelikož se jedná o vztah velmi blízký pracovněprávnímu vztahu.

4 Shrnutí

Slabost je potřeba vnímat z hlediska jejího významu, neboť není účelem našeho právního řádu, aby se ochraňovala jakákoliv slabost bez dalšího. Slabost musí být natolik významná, že se jeví jako spravedlivé a nutné takovou nevýhodu vyvážit. Bezesporu nebude předmětem ochrany například slabost, kterou si osoba zapříčinila úmyslně sama, například pokud se uvedla do stavu opilosti.

Jak již bylo zmíněno na začátku této práce, určování slabší strany lze podle současné nauky rozdělit na dva způsoby.¹⁸² A to na určování slabší strany *in abstracto*,¹⁸³ kdy jde o slabší stranu, aniž by se zkoumalo, zda taková strana disponuje prvkem slabosti (např. spotřebitel, nájemce, zaměstnanec atp.). A na určování slabší strany *in concreto*, kdy se jedná o slabší stranu v návaznosti na vyskytující se prvek slabosti. Typicky se jedná o slabší stranu v případě lichvy a adhezních smluv.¹⁸⁴

Nicméně určování slabší strany *in abstracto*, tedy určování slabší strany typově, je velmi často kritizováno.¹⁸⁵ Důvodem kritiky může být zejména formalistický přístup k takové straně a nezrcadlení konkrétních skutkových okolností. Může docházet k ochraně formálně statusově určené slabší strany, byť její postavení je ve skutečnosti silnější.¹⁸⁶ V konečném důsledku by tak docházelo k poškození smluvních stran.¹⁸⁷ Ochrana slabší smluvní strany spočívá zejména ve velkém množství povinností na straně silnější smluvní strany a na druhé straně rozsáhlých oprávnění na straně slabší. Tato úprava pak může vést ke zneužívání práv slabší strany, aniž by se tím toliko snažila vyvážit nerovnováhu mezi stranami, nýbrž jejím hlavním účelem je určitá forma šikany silnější strany.¹⁸⁸ Je nutné reflektovat i toto možné riziko plynoucí ze statusově určené slabší smluvní strany.

Na druhou stranu u slabší smluvní strany *in concreto*, může být nevýhodou nejistota, jelikož zhodnocení, zda se jedná o slabší stranu či nikoliv, je až předmětem soudního řízení, kdy se

¹⁸² Blíže viz K. Eliáš rozlišuje slabší strany na ekonomicky zranitelné (např. spotřebitel, nájemce bytu) a na sociálně zranitelné (např. nezletilý, zdravotně postižený). ELIÁŠ, Karel. Teoretické vymezení slabší strany v soukromém právu. *Soudce* [online databáze], 2015, č. 12, s. 13 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: databáze aspi.cz.

¹⁸³ Taktéž lze hovořit o strukturálně, statusově či typově slabší straně.

¹⁸⁴ JANOUŠEK, Michal. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 22 – 30.

¹⁸⁵ Blíže viz BEJČEK, Josef. *Smluvní svoboda a ochrana slabšího obchodníka*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2016, s. 20.

¹⁸⁶ Příkladem je možné uvést silnější postavení zaměstnance například pro svou odbornost nebo finanční nezávislost a na druhé straně významná závislost zaměstnavatele na takovém zaměstnanci.

¹⁸⁷ BEJČEK, Josef. *Smluvní svoboda a ochrana slabšího obchodníka*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2016, s. 20.

¹⁸⁸ Blíže viz POKORNÁ, Jarmila. In: ČERNÁ, Stanislava a kol. *Obchodní korporace a ochrana slabší strany*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 52 – 54.

slabost zkoumá *ex post*. Ideálním přístupem se může jevit kombinace obou způsobů. Nejprve je vhodné, v zájmu zachování právní jistoty, chránit statusově určenou slabší smluvní stranu a poté v konkrétním případě individuálně zohlednit skutkové okolnosti daného případu.

Samotnou ochranu slabší strany pak lze rozdělit do tří kategorií. První kategorií je liberální model, který spočívá toliko na vyjednávání o smlouvě. Druhou kategorií je model informační, jehož základem je poskytnout slabší straně dostatek informací, na základě kterých se dotčená strana informovaně rozhodne, zda smlouvu uzavře a za jakých podmínek. Třetí a zároveň poslední kategorií je model ochranný. Tento druh ochrany spočívá zejména v přímém zásahu státu do soukromoprávních vztahů za účelem vyrovnaní postavení mezi smluvními stranami. Náš právní řád stojí zejména na modelu informačním a ochranným.¹⁸⁹ Tento závěr lze, po detailní analýze způsobů ochrany vybraných slabších smluvních stran, potvrdit.

Na ochranu slabší smluvní strany však nelze nahlížet neomezeně. Zákonodárce v souladu s § 3 odst. 2 písm. c) věty za středníkem, zamýšlí chránit toliko slabší subjekty, které jednají v právním vztahu odpovědně a rozvážně. Toto pojetí navazuje i na zásadu *pacta sunt servanda*.¹⁹⁰ Klade se tak důraz na osobu, jež se nachází v nevýhodném postavení, aby se stavěla k právním jednáním zodpovědně a současně aby jednala tak, že potencionální hrozící újma, bude co nejmenší.¹⁹¹ Ochranu tedy nebudou požívat takové subjekty, které jsou sice statusově zařazeny mezi slabší smluvní strany, ale které jednají v právním vztahu neuvážlivě a lehkomyslně.¹⁹²

Současná právní úprava zdárně reflektuje slabší a nevyvážené postavení mezi smluvními stranami, které se snaží vyrovnat kupříkladu kogentními ustanoveními nebo rozsáhlejšími právy slabší strany a na druhé straně rozsáhlejšími povinnostmi strany silnější. Právní úprava ochrany slabší strany se mi jeví jako dostatečná, okruh slabších smluvních stran se neustále rozrůstá a promítá aktuální potřebu ochraňovat určitou znevýhodněnou skupinu osob. Otázkou však je, zda právní úprava týkající se ochrany slabší smluvní strany je vyvážená. Například K. Eliáš upozorňuje, že může docházet k situacím, kdy ochrana slabší smluvní strany v konečném důsledku způsobí to, že ze strany silnější se stává strana slabší.¹⁹³ Soukromé právo je založeno na ochranném modelu s cílem chránit slabší smluvní stranu, nesmí však docházet

¹⁸⁹ JANOŮŠEK, Michal. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 22 – 30.

¹⁹⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 9. 6. 2016, sp. zn. II. ÚS 1069/16-2.

¹⁹¹ JANOŮŠEK, Michal. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 22 – 30.

¹⁹² Nález Ústavního soudu ze dne 9. 6. 2016, sp. zn. II. ÚS 1069/16-2.

¹⁹³ ELIÁŠ, Karel. Teoretické vymezení slabší strany v soukromém právu. *Soudce* [online databáze], 2015, č. 12, s. 13 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: databáze aspi.cz.

k absolutní ochraně, jež by mohlo vést ke zneužívání ze slabší strany. Slabší smluvní strana nesmí těžit ze své neschopnosti a musí v právním vztahu jednat odpovědně a rozvážně, jinak by takovou ochranou nedisponovala.

Zákonodárce učinil správně, že nepřijal zákonnou definici oné slabší strany, poněvadž by bylo nemožné přijmout takovou definici, která by zahrnovala všechny možné slabší smluvní strany. Je však možné vymezit, že slabší smluvní stranou bude taková osoba, která se z důvodu určité slabosti (jako je např. nedostatek rozumu, věku, znalostí, ekonomická závislost, potřeba atp.) ocitá v postavení, ve kterém je omezena její smluvní svoboda.

Zásada ochrany slabší strany je v soukromém právu zásadní zásadou demokratického právního státu. Jedná se však o svým způsobem problematickou zásadu, kterou je nutno uplatňovat s náležitým uvážením.

Závěr

Tato diplomová práce se zabývá porovnáváním slabších smluvních stran a jejich ochranou. V obecné rovině zkoumá zásadu ochrany slabší strany a dále porovnává a zkoumá vybrané subjekty v postavení slabší smluvní strany, a to zejména s ohledem na jejich příčiny slabosti a jejich ochranu. Cílem práce je pak zejména odpovědět na otázku, co způsobuje, že se určitý subjekt nachází v postavení slabší smluvní strany a požívá tak ochranu v souladu se zásadou ochrany slabší strany. Rovněž je pak cílem zdůvodnit, proč je zapotřebí slabší smluvní stranu chránit a zda je taková ochrana v současné právní úpravě vyvážená a dostatečná.

Postavení slabší smluvní strany vyplývá z určité nevýhody, kterou má slabší smluvní strana oproti straně silnější. Předmětem ochrany však není jakákoliv nevýhoda, ale pouze taková nevýhoda, která se jeví jako natolik významná, že je nutné danou nerovnováhu mezi smluvními stranami vyvážit. Nevýhoda, respektive slabost, smluvní strany může spočívat v různých okolnostech, přičemž občanský zákoník demonstrativně vymezuje toliko nedostatek věku, rozumu nebo závislost svého postavení. Taková významná nevýhoda v konečném důsledku omezuje smluvní svobodu slabší smluvní strany, a z tohoto důvodu je zapotřebí ji chránit a vyvážit danou nerovnováhu mezi stranami. Současná právní úprava ochrany slabší strany je jistě dostatečná, promítá aktuální potřebu ochrany určitého slabšího subjektu a v právním řádu je tak možné nalézt plno ochrannářských ustanovení, přičemž se taková ochrana neustále vyvíjí dle aktuálních potřeb. Vyváženost právní úpravy však může být v jistých případech diskutabilní. Mohou nastat situace, kdy se otočí postavení smluvních stran, a v důsledku zásady ochrany slabší strany se stane ze silnější strany strana slabší. Je tak zapotřebí v jistém smyslu ochraňovat i stranu silnější, a to zejména proto, aby nedocházelo ke zneužívání ochrany slabší strany. Každá slabší strana, i přes své nerovné postavení, musí jednat zodpovědně rozvážně a nesmí účelně těžit ze své slabosti. Každý konkrétní případ je pak vždy nutné individuálně posoudit a zhodnotit.

Zde pouze stručně shrnuji, k čemu jsem v rámci diplomové práce dospěla a základně zodpovídám výzkumné otázky, přičemž detailněji jsou tyto otázky rozebrány ve shrnující kapitole 4 této práce.

Tato diplomová práce současně může posloužit jako přehledná analýza vybraných slabších smluvních stran se zaměřením na jejich společné příčiny slabosti a jejich ochranu. Vzhledem k tomu, že jsem v literatuře nenašla podobné zpracování, které by se zaměřovalo na společné příčiny slabosti a nevýhody slabších smluvních stran a jejich ochrany, jeví se mi zpracování této práce jako přínosné.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

- BEJČEK, Josef a kol. *Obchodní smlouvy. Závazky v podnikání*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 544.
- BEJČEK, Josef. *Smluvní svoboda a ochrana slabšího obchodníka*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2016, s. 516.
- BĚLINA, Miroslav a kol. *Pracovní právo*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 477.
- BEZOUŠKA, Petr, PIECHOWICZOVÁ, Lucie. *Nový občanský zákoník, nejdůležitější změny*. Ostrava: ANAG, 2013, s. 376.
- ČERNÁ, Stanislava a kol. *Obchodní korporace a ochrana slabší strany*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 188.
- ČERNÁ, Stanislava a kol. *Právo obchodních korporací*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 620.
- HRUDÍK, Jan, LAVICKÝ, Petr. *Systém zásad soukromého práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 198.
- JANOUŠEK, Michal. *Ochrana slabší smluvní strany v občanském zákoníku*. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 275.
- KŘEČEK, Stanislav. *Nájemní a družstevní bydlení podle nového občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích*. 2. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 224.
- KŘIVÁČKOVÁ, Jana a kol. *K pojetí člověka a věci v novém soukromém právu*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 265.
- ONDŘEJ, Jan a kol. *Spotřebitelské smlouvy a ochrana spotřebitele. Ekonomické, právní a sociální aspekty*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 381.
- POKORNÁ, Jarmila a kol. *Ochrana spotřebitele proti nekalým obchodním praktikám podnikatelů*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 320.
- RADVANOVÁ, Senta a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 213.
- RONOVSÁ, Kateřina a kol. *Nové spolkové právo v otázkách a odpovědích*. Praha: Nakladatelství Leges, 2014, s. 256.
- SELUCKÁ, Markéta, HADAMČÍK, Lukáš. *Nájem bytu a domu po rekodifikaci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 264.
- SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a kol. *Advokátní právo*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 332.
- SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a kol. *Zdravotnictví a právo*. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 488.

- ŠUSTOVÁ, Jana. *Odpovědnost za škodu způsobenou při výkonu právnické profese*. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 176.
- TICHÝ, Luboš. *Obecná část občanského práva*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 390.
- VIDRNA, Jan, KOUDELKA, Zdeněk. *Zaměstnanci v objektivu kamer. Právní aspekty monitoringu zaměstnanců*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 247.
- VÍTOVÁ, Blanka. *Nepřiměřená ujednání ve spotřebitelských smlouvách po rekodifikaci soukromého práva*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 264.

Komentáře

- BĚLINA, Miroslav a kol. *Zákoník práce. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1508.
- HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1335.
- HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 2072.
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1250.
- LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 2292.
- MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1 – 117*. Praha: Leges, 2013. s. 720.
- PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 3352.
- PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání (1. aktualizace)* [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2022. [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: beck-online.cz
- SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a kol. *Zákon o advokacii. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 651.
- ŠTENGLOVÁ, Ivana. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1008.
- ŠVESKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 1736.
- ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek V*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1700.

- VÍTOVÁ, Blanka. *Zákon o ochraně spotřebitele. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 364.

Odborné články a příspěvky ve sbornících

- BALARIN, Jan. Míra důkazu a důkazní břemeno v kontextu hodnocení důkazů v soudní praxi. *Bulletin advokacie* [online databáze], 2019, č. 1-2, s. 25 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
- BEJČEK, Josef. Soukromoprávní ochrana slabšího obchodního partnera. *Bulletin advokacie* [online databáze], 2015, č. 7-8, s. 24-36 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z databáze beck-online.cz.
- DURAJOVÁ, Zuzana. Institut patientského důvěrníka jako cesta ke zlepšení přístupu lidí v nedobrovolné hospitalizaci ke spravedlnosti. *Právní rozhledy* [online databáze], 2022, č. 3, s. 95 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
- ELIÁŠ, Karel. Teoretické vymezení slabší strany v soukromém právu. *Soudce* [online databáze], 2015, č. 12, s. 13 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: databáze aspi.cz.
- HŮRKA, Petr. Autonomie vůle a ochrana zaměstnance v pracovním právu v éře nového občanského zákoníku. *Acta Universitatis Carolinae – IURIDICA* [online databáze], 2014, č. 4, s. 15 – 23 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: databáze next.codexis.cz.
- HŮRKA, Petr. Změny v pracovním právu v souvislosti s novým občanským zákoníkem. *Právní rozhledy* [online databáze], 2014, č. 7, s. 233 – 240 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
- JANOUSEK, Michal. Člen spolku jako spotřebitel? *Časopis pro právní vědu a praxi* [online], 2015, č. 2, s. 224 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5291/4376>.
- JOUZA, Ladislav. Ochrana osobnosti zaměstnance v pracovněprávních vztazích. *Bulletin advokacie* [online databáze], 2014, č. 6, s. 26 – 30 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
- KEISLER, Ivo. Práva pacientů coby prostředek ochrany slabší strany. In: KYSELOVSKÁ, T. COFOLA 2014: the Conference Proceedings [online], Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 458 – 468. [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2014/COFOLA_2014_sbornik.pdf.
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Ochrana slabší smluvní strany v rodinném právu. *Právník* [online databáze], 2011, roč. 150, č. 4, s. 362 – 377 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: databáze next.codexis.cz.

- KŘEČEK, Stanislav. Několik poznámek k ustanovením zvláštní části nového občanského zákoníku, týkajících se nájmu bytu. *Bulletin advokacie* [online databáze], 2014, č. 5, s. 19 – 21 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
- MELZER, Filip. Civilní odpovědnost za poradenství advokátem. *Bulletin advokacie* [online databáze], 2018, č. 11, s. 15 – 20 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
- MARADA, Radim. Náhrada škody způsobené zaměstnancem včetně vymáhání ze strany zaměstnavatele – 1. část. *Mzdová účetní* [online databáze], 2021, č. 2, s. 18 – 23 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: databáze next.codexis.cz.
- ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHALOVÁ, Lenka. K souladu biologického a právního otcovství s ohledem na právo dítěte znát svůj původ. *Acta Iuridica Olomucensia* [online databáze], 2017, č. 3, s. 72 – 85 [cit. 18. listopad 2022]. Dostupné z: next.codexis.cz.
- ŠLEJHAROVÁ, Markéta. Vybrané projevy ochrany „slabší strany“ z pohledu civilního práva procesního. *Bulletin advokacie* [online databáze], 2018, č. 7 – 8, s. 46 – 50 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: next.codexis.cz.
- TELEC, Ivo. Právní status přírodních léčitelů. *Právní rozhledy* [online databáze], 2016, č. 15-16, s. 515 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: beck-online.cz.
- TELEC, Ivo. Zásady nového spolkového práva. *Právní rozhledy* [online databáze], 2013, č. 22, s. 763 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
- TELEC, Ivo. Zastánci spolky pacientů nebo pojištěnců. *Zdravotnické právo a bioetika* [online]. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2017, č. 9. [cit. 18. listopadu 2018]. Dostupné z: <https://zdravotnickepravo.info/zastanci-spolky-pacientu-nebo-pojistencu/> .
- ZOULÍK, František. Soukromoprávní ochrana slabší smluvní strany. *Právní rozhledy* [online databáze], 2002, č. 3, s. 109 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

Právní předpisy a související dokumenty

- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 372/2011 Sb., zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 62/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů.

- Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, ve znění pozdějších předpisů.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb.,
- Úmluva o právech dítěte, sdělení č. 104/1991 Sb., federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte.
- Úmluva o právech dítěte a související dokumenty. Obecný komentář č. 14 z roku 2013 k právu dítěte na uplatňování jeho nejlepšího zájmu jako předního hlediska (čl. 3 odst. 1) [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2016 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/pro-prava-ditete/Preklady-dokumentu-OSN.pdf> .

Judikatura

- Nález Ústavního soudu ze dne 20.8.2004, sp. zn. III. ÚS 459/03.
- Nález Ústavního soudu ze dne 28. 3. 2006, sp. zn. Pl. ÚS 42/03.
- Nález Ústavního soudu ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 56/05.
- Nález Ústavního soudu ze dne 15.6.2009, sp. zn. I. ÚS 342/09.
- Nález Ústavního soudu ze dne 9. 2. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 1/10.
- Nález Ústavního soudu ze dne 18. 7. 2013, sp. zn. IV. ÚS 457/10.
- Nález Ústavního soudu ze dne 9. 6. 2016, sp. zn. II. ÚS 1069/16-2.
- Nález Ústavního soudu ze dne 5. 12. 2016, sp. zn. IV. ÚS 1580/16.
- Nález Ústavního soudu ze dne 19.1.2017, sp. zn. I. ÚS 3308/16.
- Nález Ústavního soudu ze dne 10. 8. 2017, sp. zn. I. ÚS 615/17.
- Nález Ústavního soudu ze dne 23.11.2017, sp. zn. I. ÚS 2063/17.
- Nález Ústavního soudu ze dne 27.11.2017, sp. zn. I. ÚS 1844/17.
- Nález Ústavního soudu ze dne 9.5.2018, sp. zn. IV. ÚS 14/17.
- Nález Ústavního soudu ze dne 31.12.2018, sp. zn. II. ÚS 2344/18-3.
- Nález Ústavního soudu ze dne 14.11.2019, sp. zn. II. ÚS 3133/19-2.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1862/2001.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 12. 2010, sp. zn. 28 Cdo 2976/2010.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 5. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3547/2011.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.6.2014, sp. zn. 32 Cdo 1519/2012.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16.1.2019, sp. zn. 30 Cdo 2211/2018.

Zahraniční judikatura a stanoviska

- Rozsudek SDEU ze dne 9. 11. 2000, *Ingmar GB Ltd v. Eaton Leonard Technologies Inc*, C-381/98.
- Rozsudek SDEU ze dne 25. 11. 2010, *Günter Fuß v. Stadt Halle*, C-429/09.
- Rozsudek SDEU ze dne 6. 11. 2018, *Sebastian W. Kréuziger v. Land Berlin*, C-619/16.
- Stanovisko generální advokátky Tamary Čapeta ze dne 9. 6. 2022, *Rigall Arteria Management Sp. z o. o. sp. k. v. Bank Handlowy w Warszawie S.A.*, C-64/21.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá subjekty, coby slabšími smluvními stranami, v soukromém právu se zaměřením na jejich důvody slabosti a rovněž na jejich ochranu. První kapitola vymezuje ústavněprávní zásadu ochrany slabší smluvní strany v kontextu s ostatními stěžejními zásadami soukromého práva. Druhá kapitola je hlavní částí práce, ve které jsou zanalyzovány vybrané slabší smluvní strany, zejména s ohledem na důvody jejich slabosti a způsoby ochrany. Třetí kapitola se pak věnuje společným znakům slabosti, které jsou rozděleny na vnitřní a vnější příčiny. Čtvrtá kapitola shrnuje všechny zjištěné poznatky, odpovídá na výzkumné otázky a zhodnocuje současnou právní úpravu.

Abstract

The diploma thesis deals with subjects as weaker parties in private law with a focus on the reasons for their weakness and also on their protection. The first chapter defines the constitutional principle of protection of the weaker party in the context of other essential principles of private law. The second chapter is the main part of the work, in which selected weaker parties are analyzed, especially with regard to the reasons for their weakness and methods of protection. The third chapter deals with common signs of weakness, which are divided into internal and external causes. The fourth chapter summarizes all findings, answers the research questions and evaluates the current legislation.

Seznam klíčových slov

Slabší smluvní strana, Ochrana slabší smluvní strany, Slabost, Nevýhoda, Příčiny slabosti

Key words

The weaker party, Protection of the weaker party, Weakness, Disadvantage, Causes of weakness